

Клор 8491
1791

Александр
Пушкин
ЖОМОКТОР

УДК 82/821-93

ББК 84.Р

П 91

Пушкин А. С.

П 71 ЖОМОКТОР: Тестиер балдар үчүн /Котор.: Э. Турсунов;
Сүр.: З. Мидинова, – Б.: ОсОО Кутаалам, 2016 – 96 б. кырг.
тил., сүрөт.

ISBN 978-9967-28-119-6

П 4803010104-16

УДК 82/821-93

ББК 84.Р

ISBN 978-9967-28-119-6

© ОсОО «Кутаалам», 2016

КНР 7. 871
791

**ПАДЫША САЛТАН ЖӨНҮНДӨ,
АНЫН УУЛУ БААТЫР КНЯЗЬ
ГВИДОН САЛТАНОВИЧ ЖӨНҮНДӨ
ЖАНА АЙ ЧЫРАЙЛУУ АК КУУ
ХАНЫША ЖӨНҮНДӨ ЖОМОК**

Үч кыз дигер маалында,
Терезенин жанында,
Ийик ийрип олтуруп,
Айтты улуусу кеп куруп:
«Ханыша болсом мен эгер,
Малкыгандай теребел
Дүйнө элине чокунган,
Дүнгүрөтө той кылам».
Экинчиси сүйлөдү:
«Таңыркатып дүйнөнү,
Эгер ханыша болсом мен
Токуур элем зор килем,
Жер кыйырына жеткидей,
Жеңил басып өткүдөй».
Үчүнчүсү кеп салды:
«Ай. эжелер! – деп каллы. –
Ханыша болсом мен эгер,
Падышага кемеңгер

Бала төрөп бермекмин,
Ары баатыр, ары шер». Айтып оозун жыйгыча,
Ачып-көздү жумгуча,
Эшик үнсүз ачыла,
Үйгө кирди падыша.
Кулак түрүп эшиктен,
Кыздар кебин эшиткен.
Үчүнчүсүн айтканы,
Көңүлүнө жакканы:
«Амансыңбы, айдайым!
Андап сени тандадым. —
Деп баштады падыша.
Демек, болгун ханыша.
Ай-күнүндү дайында,
Аяк оона айында.
Ары баатыр, ары шер,
Айкөл бала төрөп бер!
Жөндү билген эжелер,
Биздин үйгө келе бер!
Синдиңерди сүйгүлө,
Артыбыздан жүргүлө!
Падышалык сарайда,
Бириң өрмөк түйгүлө,
Бириң тамак даярда,
Бирге болсун үй-бүлө!»
Сыртка чыкты падыша,
Баары дүрбөп жарыша,
Барышты Ак сарайга,
Күттүрбөстөн далайга,
Толгон мейман жыйылды,

Тойдо нике кыйылды.
Чоң үлпөттө падыша,
Жанында жаш ханыша.
Акыл-эстүү кишилер,
Тойду сонун түшүнөөр.
Эл тарады аз-аздан,
Пил сөөгүнөн жасалган
Керебетке жаткырды,
Экөөнү ээн калтырды.
Ашканада тил безеп,
Ашпозчу кыз жинденет,
Аспаптарын каккылап,
Өрмөкчү кыз жаш сыгат.
Тыйтакташат, тырышат,
Көрө албастык кылышат.
Ошол түнү тек турбай,
Кийинкиге калтырбай,
Ханышанын оюндай,
Перзент бүттү боюна.
Ал кез, уруш болгон кез,
Тур, төшөктөн ойгон тез!
Падыша Салтан камына,
Кош-кош айтты жарына.
Бузбай тунук мүнөзүн,
Күтмөй болду күйөөсүн.
Кан калганча бир кашык,
Касы менен кармашып,
Жоо бетинде падыша,
Ошол кезде ханыша,
Теңир болуп жөлөгү,
Жараган уул төрөдү.

Балага бак байланат,
Барчын болуп айланат.
Кубантууга атасын,
Куп алууга батасын,
Чабарманын чаптырды,
Сүйүнчү кат тапшырды.
Анда ашпозчу, өрмөкчү,
Бүбү кемпир көмөкчү,
Катты кармап колунан,
Калтырышты жолунан.
Кабарчыны биринчи,
Кайра жазып «сүйүнчү»,
Башка адамды ат менен
Жөнөтүштү кат менен:
«Же кыз эмес, бала эмес,
Чычкан эмес, бака эмес,
Бир жандыкты түрү суук,
Койду ханыша түндө тууп».
Ханга жетип кабарлап,
Билдиргенде чабарман,
Каарын Салтан баштады,
Асып сала жаздады.
Айтканынан хан кайтып,
Чарт кыялын таштады.
Сөзү жумшап, жакшырды,
Мындай буйрук тапшырды:
«Күтүп турсун, жетемин,
Мыйзам менен чечемин».
Жарлыкты алып чабарман,
Жетти аларга кабарлап.
Анда ашпозчу, өрмөкчү,

Бүбү кемпир көмөкчү,
Үчөө бирдей дабырап,
Чабарманга жагынат.
Арак берип сыйлашты,
Алжыганча кыйнашты.
Мас адамдын койнуна,
Мурдагынын ордуна,
Башка буйрук салышты.
Чабарманы мас келди,
Чатак кабар апкелди.
Мындай болду жарлыгы:
«Боярлардын бардыгы,
Текке убакыт өткөзбөй,
Жан кишиге көргөзбөй,
Ханышаны тез ылдам,
Тукумун да, өзүн да
Аскага алып барышсын,
Сууга ыргытып салышсын»
Арга канча, боярлар
Ханыша жаткан сарайга
Дүрбөп кирип бардыгы,
Падышанын жарлыгын
Угузушту даярдап.
Уулу менен айымга,
(Хан амири дайын да),
Жыгач челек камдашып,
Ханышаны жандашып,
Жаш баласын кичине,
Жайгаштырып ичине,
Бекемдешип кынтыксыз,
Мык кагышты жылчыксыз.

Жарга түртүп барышты,
Сууга ыргытып салышты.
Салтандын деп жарлыгы,
Орундашты бардыгы.
Көктө жылдыз жаркылдайт,
Көпкөк деңиз шарпылдайт.
Булут көчөт үстүндө,
Экөө челек ичинде.
Өпкө кагып ханыша,
Өксүйт жашын агыза.
Улам өсүп чыңалып,
Уулу ыкчам торолду.
Санактагы күн калып,
Саат сайын чоңойду.
Батты күн да арада,
Байкуш эне санаада.
Удургутуп толкунду,
Уулу түртүп олтурду.
Айтты: «Толкун! Толкунум!
Эркин ойноп толкундун,
Ээн жакка айдайсың,
Жээк ташын кайрайсың.
Кемерди уруп жайпайсың,
Кемелерди калчайсың.
Бизди өлтүрбө, тилимди ал,
Жээк карай сүрүп сал!»
Толкун ага тил алды,
Тоодой болуп ыргалды.
Жеңил айдап челекти,
Жээкке сүрүп чыгарды.
Кудай колдоп буларды,

Кулуну менен куткарды.
Келген жери-жер экен,
Кантип чыгат челектен?
Кудай карап тургандыр,
Дагы бир аз жардам кыл!
Бала туюк челекти,
Башы менен тиреди.
Сыртка чыгаар тешикти,
Таисамбы деп тиледи.
Боюн созо чиренди,
Болгон күчүн үрөдү.
Түртүлгөндө түп жагы,
Түшүп калды капкагы.
Кубанып эне, бала да
Чыгышты жайык талаага.
Анда дөбө дүкүйөт,
Бир түп эмен дүпүйөт.
Чар-тарабы бир тегиз,
Чалкып жаткан көк деңиз.
Ойлойт уулу: «Жөнөйүн!
Тамак камын көрөйүн».
Шак сындырып эменден,
Жаа жасады белендеп.
Крест боосун алды да,
Кергич жасап салды да,
Чырпык ийип матады,
Жаага жебе жасады.
Көк деңизден аң издеп,
Жөнөдү жардан эңиштеп.
Жээкке жетип барды да,
Кулагы кырсык чалды да,

Ак кууну көрдү онтогон,
Кулаалы куштун алдында.
Алдастап жатат бечара,
Табалбай жанга эч чара.
Канаты сууга чабылат,
Кулаалы кууга чамынат.
Туйлатып тырмак салаарда,
Тумшугун канга малаарда,
Атылган жебе жетти эми,
Моюнду тешип өтү эми.
Жырткычтын каны төгүлдү,
Алсырап сууга көмүлдү.
Канзаада жаасын түшүрдү,
Канкордун күнүн бүтүрдү.
Ак куунун жаны жайланып,
Ал жерде жүрөт айланып.
Кек ала турган кез жетип,
Ажалын анын тездетип,
Кармашта катуу көгөрдү,
Душманын сууга чөгөрдү,
Андан соң сүйлөп орусча,
Ак куу кыз кайра төрөлдү:
«Куткарган сенсиң ажалдан,
Кулаалы деген тажаалдан.
Таарынба, баатыр, мен үчүн
Татпайсың тамак сен үч күн.
Житкени сууга жебени. –
Жиберген кайгы дебегин.
Кызматын кылып дайыма,
Бардыгын сага кайырам.
Куткарган жоксуң ак куун. –

Куткардың аппак сулууну.
Кулаалы эмес атканың,
Кулаттың такыр башканы.
Сыйкырчы кара ниеттин,
Кыйраттың салган капканын.
Дүйнөдөн көзүм өткөнчө,
Унутпас жансың бөтөнчө.
Зарыл иш түшсө башыңа,
Заматта келем кашыңа.
Кайрылып үйгө күт, жаным!
Кайгырбай бейгам уктагын».
Учуп кетти ак куу куш,
Укмуштарга болуп туш.
Канзаада да, ханыша,
Күн бою наар алышпай,
Ачкалык менен алыша,
Баатырлардан калышпай,
Баш коюшту жатканга,
Канзаада көзүн ачканда:
Тамылжып таң да атыптыр,
Тараза жылдыз батыптыр.
Алды жагын караса,
Абдан кызык тамаша:
Шаар турат нур жанган,
Сепилдерди кырданган.
Ак чиркөөлөр шаңданып,
Монастрлар заңкайып,
Дубалдардын артынан,
Купалары шаңкайып.
Ойготту эле энесин,
Оозун ачты таң калып.

Энесине бала айтты:
«Бул кандайча дебегин,
Мунун турган себебин,
Мен ак куудан көрөмүн,
Бизге берген белеги».
Эне, бала шаарга,
Жетелешип жөнөдү.
Жаңы гана жеткенде,
Тосмосунан өткөндө,
Коңгуроолор кагылды,
Кулакты жарып жаңырды.
Каршы алышып экөөнү,
Калайык-журт жабылды.
Ак чиркөө хору тынбады,
Алланы мактап ырдады.
Араба тартып алтындан,
Асылдар тосту жаркылдап.
Канзаада жайын макташты,
Дүркүрөп баары даңкташты.
Төрөнүн кийип баш кийимин,
Кармады хандын бийлигин.
Шаңданып аянт борбору,
Шаарга бийлик орноду.
Ханышадан бата алды,
Хан Гвидон аталды.
Жайылып парус жайкалат,
Жай толкуп кеме чайпалат.
Деңизде сүзгөн кемени,
Алыска шамал айдамак.
Келаткан элдер кемеде,
Аралды көрүп таң калат.

Баштагы тааныш аралда,
Бараандуу шаар байкалат.
Алтындан башы нур чалган,
Ак дубал менен курчалган.
Замбирек чептен атылды,
Кемени жээкке чакырды.
Коноктор чептен жай алды,
Гвидон сыйлайт аларды.
Тамактын түрүн тарттырып,
Шараптан куюп карк кылып,
Бүткөн соң сыйын аяктап,
Кеп сурады князь: «Каяктан?
Кандайча соода кылдынар?
Кай жакты көздөй жылдынар?»
«Бир жерде турбай байланып,
Жер жүзүн тегиз айланып,
Келебиз байкап эл ичин,
Сатабыз айбан терисин:
Суусарды, кундуз, калтарды,
Суйсалган сулуу аңдарды,
Баа коюп кайра кайтаргыс,
Соодалап жүргөн жандарбыз.
Күн келди кайра тартууга,
Чыгышка карай кайтууга,
Буяндан өтүп барабыз,
Салтанга багыт алабыз».
Көпөстөр жообун бүтүрдү,
Кеп жөнүн князь түшүндү:
«Баратсаң деңиз-мухитте,
Байсалдуу болсун жолуңар.
Саламды менден жалындуу,

Салтанга айтып коюңар!»
Көпөстөр кетти жол тартып,
Гвидон калды узатып,
Ал, жээкте турду муңайым,
Албырган жүзүн кумсартып.
Санаасы санга бөлүндү,
Деңизден ак куу көрүндү:
«Эсенби, князь, кубатым!
Эмнеге бүркөө турасың?
Ким кылды капа мынчалык?»
Сүйлөдү князь муңканып:
«Сарсанаа мыжып жүрөктү,
Сагыныч, куса жүдөттү.
Билгиң бир келсе капамды,
Бир көрсөм деймин атамды!»
Жоои берди ак куу: «Түшүндүм,
Кусалуу жөнүн мүшкүлдүн.
Эмесе, мага кулак сал!
Артынан азыр сызып бар,
Кемеге жеткин тызылдап,
Чиркей болуп учкан ызылдап!. –
Деп ак куу чапты канатын,
Демитип сууну сабады:
Гвидон чиркей болду да,
Учуучу жагын карады.
Көрүнбөй көзгө ал учту,
Кемеге жетти алыскы.
Конду да аста билинбей,
Коңулга кирип жабышты.
Керимсел айдап жел жүрөт,
Кеме да шайдоот, тез жүрөт.

Айланып Буян аралдан,
Айрыкча айкөл жаралга. –
Салтандын куттуу өлкөсү,
Көрүндү үрөң-бараңдан.
Көпөстөр жээкке ашыгат,
Конокко Салтан чакырат.
Алардын калбай артынан,
Гвидон учуп барды да
Караса: Салтан ортодо,
Олтурат шаңдуу ордодо.
Жамынган чапан жаркылдап,
Таажысы башта алтындан,
Колунда бийлик таягы,
Сабырсыз өңү санаалуу.
Ашпозчу жана өрмөкчү,
Аларга Бүбү көмөкчү,
Жай алышкан жанаша,
Жалдырап ханды карашат.
Конокторго хан Салтан,
Т ааныбаган-тааныган,
Суроо салып олтурат,
Орун берип жанынан:
«О, кыраандар, мыктылар!
Кай тараптан чыктыңар?
Эмне сонун көрдүңөр?
Кандай кабар уктуңар?»
Жолоочулар корунбай,
Жообу болду момундай:
«Кездик деңиз ааламын,
Көрө албадык жаманын.
Бардык жерде турмуш бар,

Кээде мындай укмуш бар:
Денизде болчу бир арал,
Денеси какшып куураган.
Жалгыз түп эмен өсчү эле,
Жашаган эмес бир адам.
Азыр көрсөк ал арал,
Бир хандыкка караган,
Шаңдуу шаар болуптур,
Дүйнөгө аты тараган.
Монастрлар, чиркөөлөр,
Бараанданат алыстан.
Бак даарыган үйлөрүн,
Багында суулар жарышкан.
Шаарды бийлейт кеменге. –
Гвидон князь деген эр.
Таксыр, сизге башты ийип,
Салам айтты ал жигит!»
Падыша Салтан таң калды,
Аларга мындай деп калды:
«Аман болсом, көрөмүн,
Барып салам беремин.
Хан Гвидон князга,
Конок болуп келемин».
Ашпозчу менен өрмөкчү,
Аларга Бүбү көмөкчү,
Ал аралга жакында,
Жибербөөнүн камында.
Ашпозчудан сөз чыгат,
Анткорлонуп көз кысат:
«Ээй, бул бир укмуш да!
Эмне болбойт турмушта.

Деңизде бир калаа бар,
Ташы алтынга барабар.
Бак түбүндө кыңылдайт,
Тыйын чычкан ыр ырдайт.
Жаңгактарын кемирет,
Жаман көздөн бекинет.
Жаңгак сырты алтындан,
А ичинде жалтылдап
Жатат маржан, бузулбайт,
Укмуш сыр деп ушуну айт!»
Укмушка Салтан таң калат,
Каардуу чиркей камданат,
Ашпозчуну боздотуп,
Чакты оң көзүн тостойтуп,
Ашпозчу кулап кыйраят,
Алынан тайып тыйраят.
Малайлар, кыздар чаңырды,
Чиркейди карай жабылды:
«Шашпа-а, сени-сениби?..
Табалыкпы эбини?..»
Айнектелүү бөлмөдөн,
Чиркей учуп жөнөгөн.
Келип князь деңизге,
Көрүп көңүл бөлүндү.
Мелмнлдеген бетинен,
Сүзгөн ак куу көрүндү.
«Эсенби, князь, кубатым!
Эмнеге бүркөө турасың?
Капа кылды ким сени?»
Анда князь сүйлөдү:
«Уу санаа мени жеп турат,

Укмушту бирөө кеп кылат.
Деңизде бир калаа бар,
Ташы алтынга барабар.
Бак түбүндө кыңылдайт,
Тыйын чычкан ыр ырдайт.
Жаңгак чагып кемирет,
Жаман көздөн бекинет.
Жаңгак сырты алтындан,
А ичинде жалтылдап
Жатат маржан бузулбай,
Укмуш барбы, ушуну айт!»
Ак куу анда жооп берет:
«Ал чындыкка дал келет,
Жашырбаймын силерден,
Ал укмушту билем мен.
Кейибе отур, кеп сала,
Берем аны мен сага!»
Князь көөнү жайлана,
Келди үйүнө кайра да.
Караса, турат Ак сарай,
Чарбакта эмен карагай.
Тыйын чычкан түбүндө,
Туш-тарабын карабай
Алтын жаңгак кемирет,
Ал кызыгы тарабай,
Ал аңтарып аржагын,
Алып чыгат маржанын.
Жыйып, үйүп кыңылдап,
Жыргап турат ыр ырдап.
Чарбакта да, бакта да
Эл бар, эл жок жакта да,

Чоң парасат, чоң дөөлөт,
Тартууланды ал сага!»
Бул укмуштуу чындыкка,
Айраң калды Гвндон:
«Рахмат сага ай, ак куу!
Сейрек сендей канаттуу.
Кудай сени жолдосун,
Мени дагы колдосун!
Тыйын чычкан турганга,
Акак таштан үй курду.
Күчөтүп сакчы-кароолун,
Күнү-түн күзөт кылдырды,
Дьякка эсеп жаздырды:
Алтындын саны так болсун.
Кастарла тыйын чычканды,
Князга дөөлөт, бак консун!
Жайылып парус жайкалат,
Жай толкуп кеме чайпалат.
Деңизге сүзгөн кемени,
Алыска шамал айдамак.
Аралга жакын келгенде,
Шаардын көркүн көргөндө,
Замбирек чептен атылды,
Кемени жээкке чакырды.
Коноктор чептен жай алды,
Гвидон сыйлайт аларды.
Тамактын түрүн тарттырып,
Шараптан куюп карк кылып,
Бүткөн соң сыйын аяктап,
Кеп сурайт князь: «Каяктан?
Кандайча соода кылдыңар?»

Кай жакты карай жылдыңар?»
Көпөстөр ага жооп берет:
«Көп элдер бизге кол берет.
Аргымак жылкы сатабыз,
Аргындап бара жатабыз.
Ошентип мезгил арыттык,
Орошон сапар карыттык.
Буяндан өтүп барабыз,
Салтанга багыт алабыз!»
Көпөстөр жообун бүтүрдү,
Кеп-жөнүн князь түшүндү:
«Баратсаң деңиз-мухитте,
Байсалдуу болсун жолуңар!
Саламды менден жалындуу,
Салтанга айтып коюңар!»
Көпөстөр кетти жол тартып,
Гвидон калды узатып.
Ал турду жээкте муңайым,
Албырган жүзүн кумсартып.
Санаасы санга бөлүндү,
Деңизден ак куу көрүндү.
«Көп күттүм сулуум, мен сени,
Сурасаң сырды мендеги,
Кемеге сызып жетүүгө,
Көңүлүм жаман дегдеди».
Дегенде ак куу канатын
Демитип сууга сабады.
Гвидон чымын болду да,
Баруучу жагын карады.
Көрүнбөй көзгө ал учту,
Кемеге жетти алыскы.

Конду да кеме кырына
Коңулга кирип жабышты.
Керимсел айдап жел урат
Кеме да шайдоот, тез жылат.
Айланып Буян аралдан,
Айрыкча айкөл жаралга. –
Салтандын куттуу өлкөсү,
Көрүндү үрөң-барандан.
Көпөстөр жээкке ашыгат,
Конокко Салтан чакырат.
Алардын калбай артынан,
Гвидон сызып барды да
Караса: Салтан ортодо,
Олтурат шаңдуу ордодо.
Жамынган чапан жаркылдап,
Башында таажы алтындан,
Колунда бийлик таяк бар,
Сабырсыз өңү санаадар.
Ашпозчу жана өрмөкчү,
Аларга Бүбү көмөкчү,
Жай алып ханга жанаша,
Жалдырап аны карашат.
Конокторго хан Салтан,
Тааныбаган-тааныган,
Суроо салып олтурду,
Орун берип жанынан:
«О, кыраандар, мыктылар!
Кай тараптан чыктыңар?
Эмне сонун көрдүңөр?
Кандай кабар уктуңар?»
Жолоочулар корунбай,

Жообу болду момундай:
«Кездик деңиз ааламын,
Көрө албадык жаманын.
Бардык жерде турмуш бар,
Турмушта көи укмуш бар.
Деңизде бир арал бар,
Ал аралда калаа бар.
Монастрлар, чиркөөлөр,
Бараанданат алыстан.
Бак даарыган үйлөрүн,
Багында суулар жарышкан.
Чарбагында Ак сарай,
Жайкалат эмен карагай.
Тыйын чычкан тамы бар,
Акак таштан салынган.
Алтын жаңгак кемирип,
Ал дөөлөткө малынган.
Жыйып, үйүп, кыңылдап
Жыргап турат ыр ырдап.
Жаңгак сырты алтындан,
А ичинде маржан бар.
Сак кайтарып чычканды,
Кызмат кылат малайлар.
Алтындын санын так алып,
Күзөттө турат далайлар.
Жаңгактан алтын төгүлөт,
Алтынга кампа көмүлөт.
Дүйнөгө наркын жүгүртүп,
Маржанга кыздар чөмүлөт.
О, анда баары бай турат,
Заңкаят тамдар жаркырап.

Гвидон анын улугу,
Көңүлү сага бурулду:
Салтанга салам айт, - деди,
Сарсанаа кылбай кайт, - деди.
Падыша Салтан таң калды,
Аларга мындай кеп салды:
«Аман болсом көрөмүн,
Барып салам беремин.
Хан Гвидон князга,
Мейман болуп келемин».
Ашпозчу менен өрмөкчү,
Аларга Бүбү көмөкчү,
Аралды карай жакында,
Жибербөөнүн камында.
Беркилерге көз кысат,
Өрмөкчүдөн сөз чыгат:
«Буга эмне таң калып?
Бул шумдук эмес анчалык.
Алтын менен маржанды,
Тыйын чычкан жейт тура.
Ташып, жыйып үйүнө,
Таш кемирет, – дейт тура.
Таң калыштуу эмне бар?
Тамтаңдаган пенде бар,
Тантый берет келжиреп,
Чын-төгүнүн ким билет?
Андан башка укмуш бар,
Айтайынбы, кулак сал!
Деңиз төлкуп күрүлдөп,
Кайнап ташыйт, удургуйт.
Аңтарылып дүрүлдөп,

Жарга урунуп суу ыргыйт.
Жээкке чыгат деңизден,
Отуз үч алп каз-катар.
Баары жоокер келишкен,
Найза саяр, көзгө атар
Арасында Черномор,
Алптын алпы өтө зор.
Укмуш десең ушуну айт,
Сөз чынынан бузулбайт».
Акылдуу жандар унчукпайт,
Катындын тилин курчутпайт.
Падыша Салтан таң калат,
Гвидон князь камданат.
Сол көзүнө катындын,
Чымын болуп олтурду.
Өрмөкчү кыз кубарып,
Айтты «наалат - кокуйду».
Баары: «Карма-кармалап»,
Калды артынан кубалап.
А князь сызды айнектен,
Баарынын көзүн будалап.
Келип князь деңизге,
Көрүп көңүл бөлүндү.
Мелт-калт деңиз бетинде,
Калкыган ак куу көрүндү:
«Эсенби, князь, кубатым!
Эмнеге бүркөө турасың?
Ким кылды капа мынчалык?»
Анда князь сүйлөдү:
«Уу санаа мени жеп турат,
Укмушту бирөө кеп кылат.

Ал укмуш мени дегдетип,
Эркимде болсо деп турам».
«Уктатпай сени эңсеткен,
Ал укмуш эмне болду экен?»
«Көк деңиз толкуп, күрүлдөп,
Буркулдап кайнайт, удургуйт.
Окторулуп, дүрүлдөп,
Жарга урунуп суу ыргыйт.
Жээкке чыгат деңизден,
Отуз үч алп каз-катар.
Баары жоокер келишкен,
Найза саяр, көзгө атар.
Арасында Черномор,
Алптын алпы өтө зор
Укмуш дешет. Ушуну айт,
Сөз чынынан бузулбайт».
Князга ак куу жооп берет:
«Жараткан берсе, мол берет
Жазылсын көңүл түнөргөн,
Укмуштун сырын билем мен.
Жээкке чыккан деңизден,
Отуз үч баатыр келишкен.
Бардыгы жоокер бир тууган,
Бардыгы жутат бир суудан.
Кейибе, жаным, сен ага,
Келтирем баарын мен сага!»
Жөнөдү князь кейибей,
Караса деңиз бетине,
Мунара башы бийиктен,
Көрүндү шумдук көзүнө.
Жарылып деңиз күрүлдөп,

Чайпалып, толкуп, дүрүлдөп,
Отуз үч баатыр келишкен,
Жээкке чыкты деңизден.
Бардыгы демдүү жалындап,
Асынган жарак жаркылдап,
Алдында келет Черномор,
Агарган чачы жалтылдап.
Ал кирди баштап калаага,
Калайык тосту жабыла,
Мунара жактан Гвидон,
Алдынан чыкты камына.
Алп аке сөзүн баштады,
Мындай деп айтып таштады:
«Ак куу куш бизди жиберди,
Күзөтүш үчүн силерди.
Атактуу шаарын коргойбуз,
Аймагын жоодон торгойбуз.
Ар дайым бирге турабыз,
Там болуп суудан чыгабыз.
Аңгыча кош бол, азамат,
Абасы кысат кургактын,
Түшөлү кайра деңизге,
Төрөсү сенсиң бул жактын».
Деңизге түшүп кетишти,
Баатырлар үйгө жетишти.
Жайылып парус жайкалат,
Жай толкуп кеме чайпалат.
Деңизде сүзгөн кемени,
Алыска шамал айдамак.
Аралга жакын келгенде,
Шаардын көркүн көргөндө,

Замбирек чептен атылды,
Кемени жээкке чакырды.
Коноктор чептен жай алды,
Гвидон сыйлайт аларды.
Тамактын түрүн тарттырып,
Шараптан куюп карк кылып,
Бүткөн соң сыйын аяктап,
Кеп сурады князь: «Каяктан?
Кандайча соода кылдыңар?
Кай жакты көздөй жылдыңар?»
Көпөстөр ага жооп берет:
«Көп элдер бизге кол берет,
Жүк алып бара жатабыз,
Чылк алтын, күмүш сатабыз.
Алсаңар темир, болот бар,
Албаган бизге болот зар.
Күн келди кайра тартууга,
Чыгышты карай кайтууга.
Буяндан өтүп барабыз,
Салтанга багыт алабыз!»
Көпөстөр жообун бүтүрдү,
Кеп жөнүн князь түшүндү:
«Баратсаң деңиз-мухитте,
Байсалдуу болсун жолуңар.
Саламды менден жалындуу,
Салтанга айтып коюңар!»
Көпөстөр кетти жол тартып,
Гвидон калды узатып,
Жээкте турду муңайым,
Албырган жүзүн кумсартып.
Санаасы санга бөлүндү,

Деңизден ак куу көрүндү.
Чабылып ак куу канаты,
Чайпалтып сууну сабады:
Гвидон ары болду да,
Алды-артын байкап карады.
Асманга чыгып ал учту,
Кемеге кетти алыскы.
Конду да кеме кырына,
Конулга кирип жабышты.
Керимсел айдап жел жүрөт,
Кеме да шайдоот, тез жүрөт.
Айланып Буян аралдан,
Айрыкча айкөл жаралга. –
Салтандын куттуу өлкөсү,
Көрүндү үрөң-барандан.
Көпөстөр жээкке ашыгат,
Конокко Салтан чакырат.
Алардын калбай артынан,
Гвидон учуп барды да
Караса: Салтан ортодо,
Олтурат шаңдуу ордодо.
Жамынган чапан жаркылдап,
Башында таажы алтындан,
Колунда бийлик таягы,
Сабырсыз өңү санаалуу.
Ашпозчу жана өрмөкчү,
Аларга Бүбү көмөкчү,
Шынаарлап ханга жанашат,
Шыйпактоо кимге жарашат?
Хан Салтан кебин узатат,
Коноктор аны карашат:

«Азиз жандар, мыктылар!
Кай тараптан чыктыңар?
Эмне сонун көрдүңөр?
Кандай кабар уктуңар?»
Жолоочулар корунбай,
Жообун айтты момундай:
«Кездик деңиз ааламын,
Көрө албадык жаманын.
Бардык жерде турмуш бар,
Турмушта көп укмуш бар.
Көк деңизде арал бар,
Ал аралда калаа бар.
Деңиз толкуп күрүлдөп,
Кайнап, ташып удургуйт.
Аңтарылып дүрүлдөп,
Жарга урунуп суу ыргыйт.
Жээкке чыгат деңизден,
Отуз үч алп каз-катар.
Баары жоокер келишкен,
Найза саяр, көзгө атар.
Акылдуу жандар унчукпайт,
Катындын тилин курчутпайт.
Падыша Салтан таң калат,
Гвидон князь камданат.
Аары болуп ызылдап,
Мурдуна конду мастандын.
Ал туйлады тызылдап,
Тополоң, дүрбөө башталды.
«Шишиди мурду, арман күн!
Жараткан, өзүң жардам кыл!
Сакчылар кайда кайтарган?»

Кармагын, кетти!.. Кармагын!..»
Аарыны кармап калгыча,
Айнектен чыкты аңгыча,
Көрүнбөй көзгө ал учту,
Деңизге кетти алыскы.
Келип князь деңизге,
Көрүп көңүл бөлүндү.
Мелт-калт эткен бетинде,
Сүзгөн ак куу көрүндү:
«Эсенби, князь, кубатым!
Эмнеге бүркөө турасың?
Ким кылды капа мынчалык?»
Сүйлөдү князь, муңканып:
«Таңды-кеч болом санаадар,
Баш кошот экен адамдар,
Үйлөнбөй жүрөм мен гана,
Кыжаалат кылат бир санаа».
Сурады ак куу шар эле:
«Көздөгөн селкиң бар беле?»
«Бар дешет сулуу керилген,
Адамдан артык көрүнгөн.
Күн десе күндөй көркү бар,
Ай десе айдай наркы бар,
Көркүнө анын бөтөнчө,
Көргөндөр айран-таң калар,
Мандайда жанат жылдызы,
Дүйнөнүн ал бир нур кызы.
Булактай шыңгыр үнү бар,
Чүрөктөй, элдин бир кызы.
Билбеймин, бирок аныгын,
Билдирген кептпн калп-чынын».

Эмне деп айтаар экен, – деп,
Чочулап князь кеп күтөт.
Толгонуп ак куу турат да,
Томсоруп күткөн кез бүтөт.
Ал айтты ойдон бошонбой:
«Ооба, бар! Селки ошондой,
Күн десе күндөй көркү бар,
Ай десе айдай наркы бар,
Көңүлүн таап жигиттин,
Көмөктөш болчу асыл жар.
Колундан сууруп шыпырар,
Куруна илип кыстарар,
Аялың мээлей эместир,
Алган эр: «Аттиң?» - дебестир.
Арманың такыр болбосун,
Салмагы оор коргошун.
Айтканым акыл, андап ал,
Аялды, жигит, тандап ал!»
Убада - Кудай 'алдында
Убакыт - аял алууга.
Күнү-түн ойлоп толгонду,
Күйөөлөп кызга барууга.
Жакшы эле акыл токтотту,
Жар менен турмуш курууга.
Жер түбүн мекен кылса да,
Жетемин деди сулууга.
Ошондо ак куу үшкүрдү,
Оюна анын түшүндү:
«Алыска жигит, чамынба,
Таалайың турат жанында.
Издеген сулуун мен болом,

Даражаң менен тең болом».
Канатын ак куу каккылап,
Толкундун үстүн чапкылап,
Жээкке сызып барды да,
Бадалга коно калды да,
Ак куудан кызга айланды,
Башына жоолук байланды.
Күн десе күндөй көркү бар,
Ай десе айдай наркы бар,
Маңдайда жанат жылдызы,
Дүйнөнүн бул бир нур кызы.
Булактай шыңгыр үнү бар. –
Чүрөктөй, жердин бир кызы,
Күткөнү ушул ханыша,
Кучагын жайды падыша.
Бооруна кысып өбөгүн,
Энесин көздөй жөнөдү.
Бутуна барып жыгылды,
Эненин ыйы тыйылды.
«Ханышам, жаным, энекем,
Деңиздей пейлиң кең экен.
Балаңдай көрүп кабыл ал,
Батаңды бергин, берекем!
Үйүңө келип куш конду,
Ынтымак, сөөлөт, кут толду.
Ыраазылык менен тосунуз,
Ыймандуу келин туш болду».
Куюлтуп ысык көз жашын,
Энеси берди батасын:
«Бактылуу болгун, балдарым,
Жараткан өзү жалгасын!»

Калайык тойго жыйылды,
Той болду, нике кыйылды.
Журт түгөл жешти, ичишти,
Алдыдан тукум күтүштү.
Жайылып парус жайкалат,
Жай толкуп кеме чайпалат.
Деңизде сүзгөн кемени,
Алыска шамал айдамак.
Аралга жакын келгенде,
Шаардын көркүн көргөндө,
Замбирек чептен атылды,
Кемени жээкке чакырды.
Коноктор чептен жай алды,
Гвидон сыйлайт аларды.
Тамактын түрүн тарттырып,
Шараптан куюп карк кылып,
Бүткөндө сыйын аяктап,
Кеп сурады князь: «Каяктан?
Кандайча соода кылдыңар?
Кай жакты көздөй жылдыңар?»
Көпөстөр ага жооп берет:
«Көп элдер бизге кол берет.
Дүр-дүнүйө саттык соодалап,
Дүң-дүнү менен мал келет.
Күн келди кайра тартууга,
Чыгышты карай кайтууга,
Буяндан өтүп барабыз,
Салтанга багыт алабыз!»
«Эмесе, достор, деңизден
Олжолуу болуп кайткыла.
Келеби деги мени издеп,

Салтанга салам айткыла!
Мейманга келем деди эле
Эсине салып койгула,
Кармалып жатат эмнеге?»
Көпөстөр кетти жол тартып,
Гвидон калды аралда,
Жубайы менен узатып,
Аларды тосуп аралга.
Керимсел айдап жел жүрөт,
Кеме да шайдоот, тез сүзөт.
Айланып Буян аралдан,
Айрыкча айкөл жаралга. –
Салтандын куттуу өлкөсү,
Көрүндү үрөң-барандан.
Көпөстөр жээкке ашыгат,
Конокко Салтан чакырат.
Олтурат Салтан ортодо,
Сөөлөттүү, кооз ордодо.
Ашпозчу жана өрмөкчү,
Аларга Бүбү көмөкчү,
Шынаарлап ханга жанашат,
Шыйпактоо кимге жарашат?
Хан Салтан кебин узатат,
Коноктор аны карашат:
«Кана, кыраан, мыктылар!
Кай тараптан чыктыңар?
Эмне сонун көрдүңөр?
Кандай кабар уктуңар?»
Жолоочулар корунбай,
Жооп берет момундай:
«Кездик деңиз ааламын,

Көро албадык жаманын.
Дүйнөдө көп укмуш бар,
Дүңгүрөгөн турмуш бар.
Көк деңизде арал бар,
Ал аралда калаа бар.
Монастрлар, чиркөөлөр,
Бараанданат алыстан.
Бак даарыган үйлөрүн,
Бакта суулар жарышкан.
Адөөлөт жайда Ак сарай,
Алдында эмен-карагай.
Тыйын чычкан кирүүгө,
Акак үй бар түбүндө.
Жаңгак чагып кыңылдап,
Жыргап турат ыр ырдап.
Жаңгак сырты алтындан,
А ичинде маржан бар.
Сак кайтарып чычканды,
Кызмат кылат малайлар.
Жаңгактан алтын төгүлөт,
Алтынга кампа көмүлөт.
Дүйнөгө баасын жүгүртүп,
Маржанга кыздар чөмүлөт.
О, анда баары бай турат,
Заңкаят үйлөр жаркырап.
Укмуш көп андан башка да,
Дүркүрөп өскөн жаш калаа.
Көк деңиз ташып күрүлдөп,
Буркулдап, кайнап удургуйт.
Азат бой анда дүрүлдөп,
Урунуп жарга суу ыргыйт.

Жээкке чыгат деңизден,
Отуз үч баатыр каз-катар.
Бардыгы жоокер келишкен,
Сырнайза саяр, көзгө атар.
Арасында Черномор,
Алптын алпы өтө зор.
Аймагын алар коргошот,
Айланып жоону торгошот.
Там болуп суудан чыгышат,
Ханына таазим кылышат.
Керемет жагы дагы бар,
Княздын сулуу жары бар.
Күн десең күндөй көркү бар,
Ай десең айдай наркы бар.
Мандайда жанат жылдызы,
Дүйнөнүн ал бир нур кызы!
Ал жакты князь башкарат,
Гвидон деген даңкталат.
«Мейманга келем деди эле,
Эмгиче келбейт эмнеге? –
Деп айтып бизге доо коюп,
Ал сизге салам берди эле!
Падыша жинин карматты,
Кемесин жолго камдатты.
Ашпозчу жана өрмөкчү,
Аларга Бүбү көмөкч. –
Баргызбай кармап калууга,
Аябай далбас кылышты.
Падыша Салтан алдында,
Башбалдак уруп турушту.
«Мен, баламынбы, ханмынбы?»

6-бет.

Сүйүнчү кат тапшырды.
Анда ашпозчу, өрмөкчү,

32-бет.

*Ак куудан кызга айланды,
Башына жоолук байланды.*

Мен, ким боломун силерге. –
Деп падыша камынды.
Бала болсом жибербе!
Мен ханмын!» – деп жер тепти,
Жапкан эшик карс этти.
Жаш Гвидон айнектен,
Дениз бетин карады:
Жатат дениз кыйырсыз,
Мелт-мелт этип карааны.
Көзгө илинет бирдеме,
Келаткансыйт бир кеме.
Дениз жиреп жол тарткан,
Ал кемеде хан Салтан.
Гвидон ыргып ордуан,
Кыйкыра сүйлөп толкуган:
«Кагылам сенден, энекем!
Карачы, сууну берекем.
Жаш элең анда ханышам,
Келатат сүйгөн падышаң!»
Аралга кеме аз калды,
Гвидон көрөт дүрбүдөн.
Дүрбүдөн көрүп Салтан да,
Кеменин эли дүрбөгөн.
Ашпозчу жана өрмөкчү,
Аларга Бүбү көмөкчү,
Көргөндө чоочун аралды,
Таңыркоо басты аларды.
Замбиректер жаңырды,
Коңгуроолор кагылды.
Гвидон келет деңизге,
Салтанга салам беришке.

Ашпозчу жана өрмөкчү,
Аларга Бүбү көмөкч. –
Калтырбай алып басты да,
Салтанды салды астыга.
Келишти аппак чатырга,
Дарбаза алды жаркырап,
Көз салып Салтан караса:
Отуз үч жоокер алп турат.
Жаңы эле чыккан деңизден,
Тизилип турат каз-катар.
Бардыгы жигит келишкен,
Сырнайза саяр, көзгө атар.
Арасында Черномор,
Алптын алпы өтө зор.
Чарбакка кирди хан Салтан,
Жан-жагын карап астыртан.
Тыйын чычкан үйүндө,
Эмен дарак түбүндө,
Жаңгак чагып кыңылдап,
Жыргап турат ыр ырдап.
Жаңгактан алтын төгүлөт,
Маржанга кампа көмүлөт,
Меймандар ары басышты,
Укмушту көрүп жатышты.
Күн десе күндөй көркү бар,
Ай десе айдай наркы бар,
Көрүндү көзгө бир сулуу,
Көргөндөр айран-таң калар.
Маңдайда жанат жылдызы,
Дүйнөнүн ал бир нур кызы,
Алып келет кайын энесин,

Хан көрөт пери элесин:
«Мен, кимди көрүп турамын?
Өмүрлүк менин жубайым!. –
Деп озондоп жаш төгөт,
Өз жубайын хан көрөт.
Уулу менен келинин,
Бек кучактап ал өбөт.
Үлпөткө үстөл толтурду,
Бардыгы тойго олтурду.
Ашпозчу жана өрмөкчү,
Аларга Бүбү көмөкч. –
Беталды качып туш-тушка,
Жашынып кирди бурч-бурчка.
Ар бирин сууруп чыгышты,
Алдастап мөгдөп турушту:
«Өлтүрсөң-койсоң өзүң бил»,
Өз башын өзү урушту.
Кубаныч үчүн бүгүнкү,
Үчөөнү үйгө жөнөттү.
Кызымтал ханды жаткырып,
Кызыктуу сонун күн өттү.
Ал тойдо мен да болгонмун,
Шарапка мудаа тойгомун.
Мурутум балга малынып,
Көргөмүн көңүл толгонун.
1831

АЛТЫН КОРОЗ ЖӨНҮНДӨ ЖОМОК

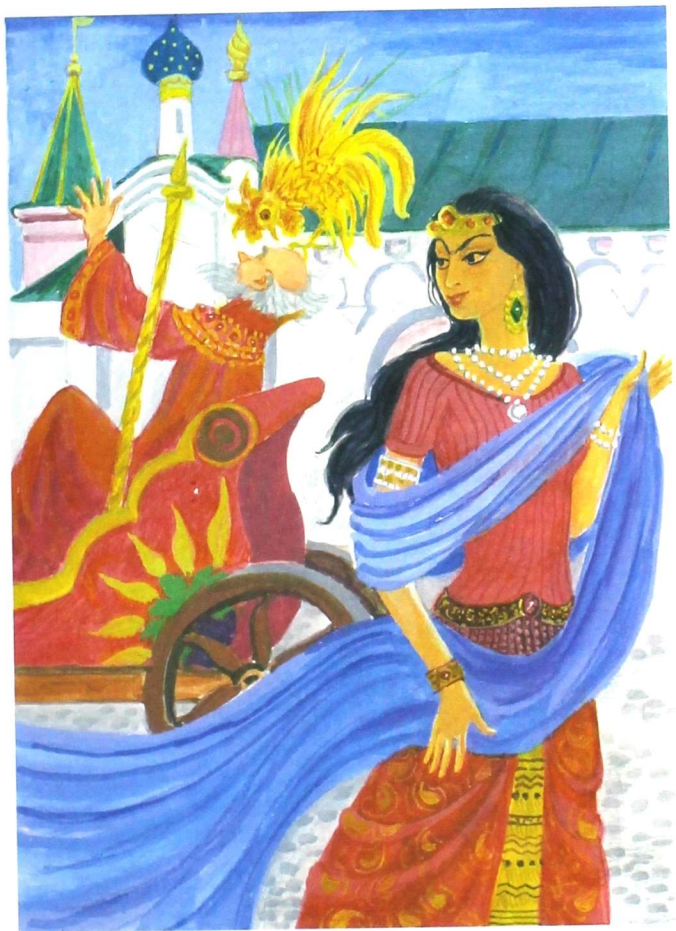
Качандыр бир башка элде,
Капкайдагы жат жерде,
Дадон деген хан болду,
Жаалы катуу жан болду.
Катаал өсүп жашынан,
Каары кайнап ташыган,
Канга малып канча элди,
Карыганда тынчыган.
Кеги ичинде калган эл,
Ал, тынчыганда курчуган.
Капылеттен кол салга. –
Коргонууга душмандан,
Арбыныраак кол жыйды,
Кайгуулдарын мол жыйды.
Каптап душман чыгыштан,
Каптап кирди туш-туштан.
Мындан мизин кайтарса,
Деңиз жактан чыгышкан.
Түн уйкусу бөлүндү,
Көзүнө ажал көрүндү.
Ызасын бүт козгоду,
Ылаажы таппай боздоду.
Дадон мөгдөп бүк түштү!
Башка мүшкүл түн түштү!
Жылдыз санап жыл сүргөн,
Көптү көргөн адамга,
Чабарманын чаптырды,

Бир амалын табарга.
Келди акылман Дадонго,
Кеби мындай уланды,
Ала келген баштыктан,
Алтын короз чыгарды:
«Узун устун сен тургуз,
Корозду ага олтургуз.
Жарчы болот ал короз,
Таңга шерик, жанга дос.
Бейпил болсо чар-тарап,
Ал да бейгам олтурат.
Бирок четтен жоо келсе,
Бүлүк салып доо келсе,
Же күтпөгөн иш болсо,
Элиң дүрбөп козголс. —
Короз канат ургулап,
Ошол жакка бурулат,
Таажылары тик турат,
Жар чакырып кыйкырат».
Дадон буга ыраазы,
Мындай деди кыязы:
«Кагылайын, акылман,
Каалаганың аласың.
Баарын өзүм алгандай,
Бак-дөөлөткө канасың».
Алтын короз кайкалап,
Дадон чегин кайтарат.
Кокус шыбырт билинсе,
Коркунуч көзгө илинсе,
Кубулуп короз заматта,
Бурулуп ошол тарапка,

Кыйкырат: «Ку-ка-ре-ку-лап,
Көзүн ач, чекте жоо турат!»
Душмандары даай албай,
Токтоду кол салалбай.
Хан Дадонго батынбай,
Калды баары катылбай.
Эчен жыл өттү согушсуз,
Эрикти короз добушсуз.
Бир күнү ханды чочутту,
Кулакты жарган чуру-чуу.
Колбашчы кирип шашыла,
Дадонго сүйлөйт ашыга:
«О, журт атасы, таксырым!
Айтсам сөздүн ачыгын:
Балээ басты кайрадан,
Бака-шака айланаң!»
Дадон сурайт уйкулуу:
«Эмне болду? Эмне чуу?»
Ташта такыр уйкунду,
Алтын короз кыйкырды,
«Калааны кырсык басты да!»
Падыша айнек ачты да,
Караса короз чамынат,
Чыгышка канат кагынат.
«Кечендетип не керек?
Аттангыла эртерээк!»
Тун уулун колго баш кылып,
Жөнөттү Дадон шаштырып.
Кол кетти жоого жайнаган,
Тынчыды короз кайрадан.
Басылды болгон чуру-чуу,

Падыша баарын унутту.
Сегиз күн өттү, амал жок,
Аттанган колдон кабар жок.
Болдубу-жокпу кан майдан,
Дадонго келбейт чабарман.
Кайрадан короз кыйкырды,
Кайрадан Дадон кол жыйды.
Узатты кенже баласын,
Куткарыш үчүн агасын.
Басылды короз кайрадан,
Кабар жок дале майдандан.
Дагы да сегиз күн өттү,
Үмүтүн элдин түгөттү.
Дагы да короз кыйкырат,
Дагы да Дадон кол жыят.
Чыгышты карай жол баштап,
Жөнөдү өзү кол баштап.
Кол келет күн-түн жадабай,
Каржалган жанга карабай,
Айлана жымжырт согуш жок,
Аскерлер конгон конуш жок.
Кокту жок кандар тогулгон,
Коргон жок жоокер көмүлгөн.
Таң калып Дадон кайгы жейт:
«Кандайча болгон шумдук?» – дейт
Аркага сегиз күн таштап,
Алдыга колду хан баштап,
Туш келди тоого заңкайган,
Туландуу жерге жайкалга. –
Жибектен чатыр көрүнөт,
Көргөндүн көөнү бөлүнөт.

Томсоруп турат теребел,
Кырылып калган берендер,
Коктуда жатат чачылып,
Чатырга Дадон ашыгып
Жетти да көрдү балдарын,
Экөө тең өлүп калганын.
Жатышат жансыз, дармансыз,
Туулга, чопкут, калкансыз.
Бир бирин сойгон туугандар,
Ээлерсиз жүрөт буудандар,
Жайыттын чөбү тапталган,
Бардыгы канга багталган.
Дадон хан турду буркурап,
Сакалдан ылдый жаш кулап:
«Түшүптүр торго кургурлар,
Окшошкон биздин туйгундар,
Бар тура тартаар азабым,
Жеткен го менин ажалым!»
Кан жутуп Дадон боздоду,
Калың кол аны коштоду.
Онтоду тоо да, талаа да,
Капыстан ошол арада
Ачылды чатыр шарт этип,
Кыз чыкты андан жарк этип,
Таң нурундай түрлөнүп,
Тосту ханды ийменип,
Шамахандык ханыша.
Аны көрүп падыша
Сөздөн калды туттугуп,
Түн кушундай кулпунуп,
Келбетине таң болуп,

47-бет.

*Канатын кагып ашыга,
Дадондун конду башына.*

51-бет.

*Көк деңизге келди чал,
Толкун урат чачырап.*

Келген өндүү күн чыгып,
Сулууну көрүп кумарлуу,
Балдарын эстен чыгарды.
Ийилип хандын алдына,
Жылмайып колдон алды да,
Чатырга алып барды да,
Дасторкон жайып салды да,
Кыз тамакка карк кылды,
Мамык төшөп жаткырды.
Анан, туура бир жума
Арбалып калды сулууга.
Сыйкырланды, сыйланды,
Көрдү Дадон жыргалды.
Кайтчу күн келди калкына,
Калың кол менен артына.
Жанында жапжаш ханыша,
Жайына кайтты падыша.
Апыртылып бул кабар,
Алдыга кетти дуудамал.
Капкандан ханды шаңдана,
Калың эл тосту жардана.
Отурган Дадон, каныша
Араба менен жарыша,
Көпчүлүк келет агыла,
Баш ийкейт Дадон баарына...
Аңгыча толгон кишиден,
Агылган топтун ичинен,
Сакалы куудай агарган,
Башына чалма салынган,
Акылманды ал көрдү,
Бир кезде өзү жалынган.

«Эсенсиңби эй, ата!
Бери келгин мен жакка,
Кана, менде эмнен бар?
Сурооң болсо сурап кал!»
«Андай болсо айтайын,
Баш-теринди байкайын.
Айтканың бардыр эсинде».
Убагы келген кезинде,
Менден эмне кааласаң,
Ал дегенсиң ар качан.
Шамахандык каныша,
Меники болсун, падыша!»
Дадон айран-таң калды:
«Сени шайтан сайганбы?
Ар нерсенин чеги бар,
Мээң айнып калганбы?
– Ооба, убада бергемин,
Теңим белең сен менин?
– Кана, эмне деп турасың?
Кызды эмине кыласың?
А көрө сура башкасын,
Хандын атын, казнасын,
Бояр ченин, жарлыгын,
Хандын жарым хандыгын!»
«Кереги жок башканын,
Жарым хандык, казнанын.
Арна мага бир кызды,
Шамахандык жылдызды!»
Түкүрдү жерге падыша:
«Түгүндү жегин абышка!
Сокур тыйын албайсың,

Соо чагында жогол, кет!
Күнөөндү өзүң тартасың,
Күн сулууну алам, – деп.
Чалды сүйрөп чыккыла,
Ит тыткандай тыткыла!»
Чал Дадонго кол сунду,
Каршы айтууга обдулду.
Дадон союл колго алды,
Баштан ары бир салды.
Мандайынан кан кетти,
Карыядан жан кетти.
Калаа мүлдө солк этти,
Хан жүрөгү болк этти.
Ха-ха-ха-ха! – деп кыз күлөт.
Убал-сообун ким билет?
Дадон коркуп турса да,
Каныша кыз жым болду.
Кара күчкө хан Дадон,
Күлүмсүрөп тим болду.
Көзүнчө шаар калкынын,
Күүлөндү короз талпынып,
Канатын кагып ашыга,
Дадондун конду башына.
Тумшугун мээге батырды,
Кайрадан көккө атылды.
Көөлүктөн Дадон кулады,
Мүрт кетип жерге сулады.
Каныша житти кайдадыр,
Болбогон өндүү таптакыр.
Жомок калп, бирок мырзалар,
Маани бар мында үлгү алар.

1834

БАЛЫКЧЫ ЖАНА БАЛЫК ЖӨНҮНДӨ ЖОМОК

Көк деңиздин жээгинде,
Жепирейген жер үйдө,
Бир кемпир-чал жашады,
Отуз үч жыл кеминде.
Чал деңизге тор салып,
Балык улайт күнүгө.
Ийик ийрип кемпири,
Таңдан-кечке үйүндө.
Чал бир күнү тор салды,
Алып чыкты чөп-чарды.
Дагы салды түрүнүп,
Балыр чыкты илинип.
Үчүнчү ирет салды эле,
Жалгыз балык жалтылдайт.
Жөн балыкка окшобойт,
Бүт денеси алтындан.
«Коё берчи, карыя,
Көк деңиздии койнуна.
Каалаганың аткарам,
Милдет артып мойнума». —
Алтын балык адамча,
Абышкага жалбарат.
Коркконунан калтаарып,
Чал балыкка таң калат.
Отуз үч жыл тор салып,
Чал деңизден чыкпаган.
Бирок мындай шумдукту,

Эч кулагы укпаган.
Азат кылып балыкты,
Ага жылуу сөз айтты:
«Алтын балык, сүзө бер,
Көк деңиздин койнунда
Куунап эркин жүрө бер,
Кун артпаймын мойнуңа».
Кемпирине келип чал,
Кереметтүү кеп айтат:
«Көз көрбөгөн кызык бар,
Ал бир шумдук!» – деп айтат.
Бүгүн балык кармасам,
Жөн балыкка окшобойт
Алтын экен карасам,
Тордо туйлап токтобойт.
Кишиче сүйлөп буралды:
«Коё бер» – деп суранды.
Каалаганың берем, – дейт.
Кунду төлөп келем, – дейт
Коё бердим балыкты,
Кун суроодон айбыктым.
Кемпир туруп чамына,
Каарын төктү чалына:
«Башың башпы, кеңкелес,
Балыктан кун албапсың.
Эскилиги жеткен кез,
Тепши сурап калбапсың.
Баары сынык, кыйраган,
Бар, деңизге кайрадан!»
Деңиз бойлоп келди чал,
Деңиз бети чайпалды.

Жээктен үн берди чал,
Алтын балык байкалды.
Келди сүзүп жанына:
«Эмне керек, карыя?»
Башын ийип балыкка,
Айтты сөзүн абышка:
«Таксыр балык, ырайым кыл,
Кемпир: «Жерге кир», - деди.
Оозго алгыс сөз менен,
Оңурандап тилдеди.
Жарылыптыр тепшиси,
Жараксыз дейт эскиси».
Айтты балык момундай:
«Кудай дегин, кайгырбай,
Бар үйүңө кете бер,
Жаңы болот тепшиңер!»
Келсе үйүңө абышка,
Кемпиринин тепшиси
Жаңыланып кайрадан,
Жаркыраптыр эскиси.
Ажаан кемпир чамына,
Арылдады дагы да:
«Акылы жок, абышка,
Араң тепши сурапсың.
Тепшиде эмне ырыскы,
Бар, балыкка кулдук ур!
Жашаганга жакшына,
Заңгыраган там сура!»
Деңиз бойлои келди чал,
Деңиз бети тунарды.
Чакырып алтын балыкты,

Чал деңизден чыгарды:
«Эмне керек, карыя?»
Башын ийип балыкка,
Айтты сөзүн абышка:
«Таксыр балык, ырайым кыл,
Тажаал катын буркурайт.
Күн көрсөтпөй чаңырып,
Заңгыраган үй сурайт».
Алтын балык кеп айтат,
Кеп айтканда деп айтат:
«Кайгырбагын, бара кой,
Каалооң үйбү, ала кой!»
Келсе үйүнө абышка,
Жер үй изи байкалбайт.
Жер кепенин ордуна,
Бир сонун үй кайкалайт.
Карагайдан ашталган,
Кыштан мору акталган,
Жанып турат шамчырак,
Капкасы эмен жаркырап.
Кемпир чалга жинденди,
Айнекти ачып тилдеди:
«Башың башпы, макоо чал?
Балыгыңа кайра бар!
Сураганың бир үйбү,
Андан кандай пайда бар?
Карапайым жан баккан,
Кара катын болбоймун.
Ак сөөк аял болууну,
Жатып-туруп ойлоймун».
Көк деңизге келди чал,

Толкун урат чачырап.
Түбүндө алтын балыкты,
Чал жээктен чакырат.
Келди балык алдына:
«Балык таксыр, ырайым кыл,
Сурагандын жайын кыл.
Кемпир кепке келбеди,
Жанга тынчтык бербеди.
Карапайым жан баккан,
Кара катын болбойм, – дейт.
Ак сөөк зайып болууну,
Жатып-туруп ойлойм, – дейт».
Балык чалга кеп айтат,
Мына, мындай деп айтат:
«Капа болбой кайткының,
Аткарылат айтканың».
Кемпирине чал келет,
Кең короону ал көрөт.
Кемпир төрдө олтурат.
Кундуз күрмө кулпурат.
Акак, мончок мойнунда,
Алтын шакек колунда.
Кызыл өтүк бутунда,
Кызматчылар жолунда.
Кемпир чачтан жулмалайт,
Кесир чайкап ургулайт.
Санаа тынчып калышка,
Салам айтты абышка:
«Мартабалуу, байбиче,
Үй көңүлгө толдубу?
Орундалып тилегиң,

Ойдогудай болдубу?»
Чалпоо кемпир чаңырды,
Чал байкушту жазалап:
«Баргын, - деди, - жумуш кыл,
Аткананы тазалап».
Эки айта өттү арадан,
Эсирди аял кайрадан.
Чалды айдады балыкка:
«Чалакайым, абышка,
Бөлбойм ак сөөк айымша,
Болом айкөл падыша!»
Карыя эми таң калды,
Калчылдады, жалбарды:
«Кагылайын, катыным,
Барбы сенин акылың?
Сөз айталбай тыңыраак,
Же басалбай, кыбырап
Кантип пашаа болосун,
Качан муну коёсун?
Ойлоп иш кыл артынды,
Мыш кыласың калкыңды?»
Жаалдуу аял түнөрдү,
Жаакка тартып жиберди:
«Айтышканды ким койду,
Арсыз, сендей жакырга?
Атаандашчу ким болду,
Ак сөөк мендей катынга?!
Балыгыңа бар, жөнө!
Баркың менен кеңкелес.
Баргың келбей кыйылсаң,
Баргызышат желкелеп!»

Деңиз бойлоп чал барды,
(Деңиз бети карарды).
Чал балыкты чакырды,
Балык суудан атылды.
Келди сүзүп жанына:
«Эмне керек, карыя?»
Башын ийип балыкка,
Айтты сөзүн абышка:
«Такыр балык, ырайым эт,
Такыр кылбай каниет
Долу кемпир оңбоду,
Догурунуп болбоду.
Болгонума жараша,
Боломун, – дейт падыша.
Ак сөөк катын болбойм, – дейт,
Ал-жайыңа койбойм, – дейт!»
Аңгыча алтын балыктан,
Алат жооп абышка:
«Кейибегин, бара бер,
Кемпириң болот падыша!»
Кемпирине келет чал,
Көркөм такты көрөт ал.
Такта кемпир өтурат,
Каркыгтарды толтурат:
Кызматчылар, малайлар,
Төрөлөр да, боярлар.
Бал-токочтор тирелет,
Башкесерлер чиренет.
Балта, чокмор колунда,
Кайтарчулар жолунда.
Чалдын учуп үрөйү,

Жаны оозуна тыгылды.
Кемпиринин бутуна,
Жүзтөмөндөп жыгылды:
«Эсенсизби, ханыша,
Эл бийлеген падыша!
Башка дөөлөт кондубу?
Көңүл ыраазы болдубу?»
Кызуу кемпир тойдогу,
Чалын карап койбоду.
Сыртка сүйрөп чыгууга,
Буйрук берип кордоду.
Корондогон төрөлөр,
Кордогонун көрө бер.
Сырактата жетелеп,
Сыртка сүйрөп желкелеп,
Кароолчулар талкалап,
Калаарында балталап,
Эл мыскылдап күлүштү:
«Билгин, кайда жүрүштү.
Сабак болсун, абышка,
Сен барар жер бир башка!»
Эки жума өткөндө,
Чекке жете көпкөндө:
Чабарманды чаптырды,
Чалды кайра таптырды,
Ажаан кемпир кесирлүү,
Адырандап эсирди:
«Балыгыңа баргын да,
Башыңды уруп жалын да,
Болгум келбейт падыша,
Болсун балык алдымда.

Ээ болоюн деңизге,
Деңиздеги бейишке,
Балык кулдук урсун де,
Кызматымды кылсын де!»
Каяша айтпай абышка,
Жөнөп кетти балыкка.
Көк деңизди караса:
Толкун уруп тозондойт.
Бууракандап удургуп,
Бороон улуп озондойт.
«Келе көр» – деп батыраак,
Чал балыкты чакырат.
Келди сүзүп жанына:
«Эмне дейсиң, карыя?»
Башын ийип балыкка,
Айтты сөзүн абышка:
«Таксыр балык, ырайым кыл,
Таазим кылып сурайын.
Каргыш тийген катынга,
Кандай айла кылайын?»
«Балыгыңа баргын, – дейт,
Башыңды уруп жалын, – дейт.
Болгум келбейт падыша,
Болсун балык алдымда,
Ээ болсом дейт деңизге,
Деңиздеги бейишке.
Балык кулдук урсун, – дейт,
Кызматымды кылсын, – дейт!»
Чалдын сөзү токтолду,
Балыктан жооп болбоду.
Куйругун чаап деңизге,

Кудуп кирип жок болду.
Көпкө дейре чал турду,
Жооп күтүп жалдырап.
Кабар албай балыктан,
Кайтты үйүнө шалдырап,
Кайсар кемпир олтурат,
Кайталанып эскиси,
Жепирейип кыйраган,
Жер кепеси, тепшиси.
1833

ХАНДЫН ӨЛГӨН КЫЗЫ ЖАНА ЖЕТИ БААТЫР ЖӨНҮНДӨ ЖОМОК¹

Ханышага кош айтып,
Хан сапарга аттанды.
Таңдан-кечке айнектен,
Карай-карай көз талды.
Алтүндө да үнүлөт,
Ай-талаага тигилет.
Караан үзүп күткөн дос,
Өтүп жатты өмүр бош.
Кар тозоңу жулмалап,
Кардыктырат бурганак.
Өттү арадан тогуз ай,
Хан дареги угулбай,
Кыз төрөдү ханыша,
Ай-күнүнөн бурулбай.
Эртеси эрте таң ата,
Кайтты алыстан хан ата.
Ханыша абдан кубанды,
Кубангандан кубарды,
Жүрөктү уруп ал белги,
Түшкө жакын жан берди.
Хан мөгдөдү, жүдөдү,
Кантмек? Өзү күнөөлүү.
Бир жыл кайгы карытты,
Анан төшөк жаңыртты.
Теңештирсек алганын,

¹ Машыктырыш үчүн «Нурборбор» жаштар уюмунун мүчөсү,
М. Ырсалиев менен бирге которулду.

Так өзүндөй ханышанын:
Сыйда мүчө бою бар,
Боюна чак ою бар,
Тумсак эти апаппак,
Бирок өтө мактанчаак.
Кежири бар, кээри бар,
Кесири бар, ичи тар.
Ала келген себине,
Адамдарча сүйлөгөн
Күзгүсү бар сыйкырлуу,
Кабар берген дүйнөдөн.
Күзгү барда ар дайым,
Күлөөр эле жайдары.
Тамашалай каш какты,
Жагалдана сөз айтты:
«Алтын күзгүм, ачык айт,
Маалкатпай бачым айт.
Ай-чырайы жагынан,
Ашып түшкөн барбы жан?
Суйсалам да, суйкаям,
Сулуумун го баарынан?»
Күзгү берет мындай жооп:
«Ажарыңа айып жок,
Кыздын кызыл-агынан,
Сен сулуусуң баарынан!»
Күзгү сөзүн жактырып,
Күлдү ханыша каткырып.
Кылыктанып жымыңдап,
Кысат көзүн кымыңдап,
Кош бөйрөгүн таянат,
Күзгүгө улам каранат.

Хандын кызы билинбей,
Калк көзүнө илинбей,
Өсүп жатты бой тартып,
Жаратылыш гүлүндөй.
Кара каштуу, ак жүздүү,
Сылык, сыпаа мүнөздүү.
Канзаада шер Елисей,
Тапты тандап кыз издей.
Жуучу түшкөн кудага,
Болду хандан убада.
Бекем туруп кебине,
Бермей болду себине:
Жети шаар тандалып,
Бир жүз кырк үй камдалып.
Кыз ойнуна барышка,
Жасанды да ханыша
Күзгү менен беттешет,
Мына, минтип кептешет:
«Ай-чырайы жагынан,
Ашып түшкөн барбы жан?
Суйсалам да, суйкаям,
Сулуумун го баарынан?»
Ал күзгүдөн алат жооп:
«Ажарлуусуң, талаш жок.
Бирок хандын нур кызы,
Сулуулардын сулуусу!»
Анда ханыша секирет,
Колун шилтеп жекирет.
Күзгү бетин шак коёт,
Такасын жерге так коёт.
«Эй, шум күзгү, тантыба,

Ким ишеисин калпына?
Ал эссиз кыз сен билсең,
Кайдан мага келсин тең?
Кечээ күнкү балапан,
Басташканын карасаң?!
Актыгына келели,
Анын мындай себеби:
Кошкат кезде энеси,
Козголбогон денеси.
Албай козун талаадан,
Аппак карды караган.
Айтчы, кантип хан кызы,
Артык болсун жылдызы?
Мүлдө калкты кыдырсаң,
Дүйнө жүзүн сыдырсаң,
Мага жеткен бир жан жок!»
Анда күзгү берет жооп:
«Деген менен хан кызы,
Сулуулардын сулуусу!»
Аргасы жок, Ханыша
Кабыргасы кайыша,
Күзгүнү ары таштады,
Кыңыр ишин баштады.
Малай кызды таптырды,
Катуу буйрук тапшырды:
«Түнт токойго хан кызын,
Ээрчитип бар тымызын.
Таңып салгын тирүүлөй,
Талап жесин бөрүлөр!»
Каарын чачкан катынга,
Каршы айткандан не пайда?

Кызды ээрчитип жөнөдү,
Жанга аралжы барбы айла?
Черди аралап кыз малай,
Жерди басты бир далай.
Барган кезде терендеп,
Хандын кызы элеңдеп,
Чымын жандан түнүлдү.
Чын жалынып бүгүлдү:
«Айтчы, жаным, жарыгым!
Кайсы менин жазыгым?
Кыйба бөөдө жанымды,
Жалп өчүрбө жалынды.
Каалаганың берейин,
Алдыңа алтын төгөйүн,
Мен ханыша болгондо,
Мээримиме бөлөйүн!»
Байлабай да, жайлабай,
Коё берди жайма-жай.
Ак дилинен кызды аяп,
Ага мындай сөз салат:
«Соо-саламат кала бер,
Кайда барсаң, бара бер!»
Кыз көңүлүн жай кыла,
Келди малай кайрыла.
Сурайт ханыша андан кеп:
«Кана, кандай кылдың?- деп
Эмне болду жаш сулуу,
Бүттүбү иши кайгылуу?»
«Байлап салдым токойго,-
Деди малай ошондо,-
Жолбун ит-куш тыткылап,

Бир заматта жеп тынат!»
Хандын кызы жоголду,-
Деген кабар дуу болду.
Азап жеди хан жүдөп,
Араң жатты мөгдүрөп.
А канзаада Елисей,
Эч кимге сыр билгизбей,
Жаратканга жалынып,
Жолго чыкты камынып.
Кыдырууга жер шарын,
Издеп барат жаш жарын.
Түнт токойдо адашып,
Бара жатты кыз шашып.
Басып кыйла жерлерди,
Ак сарайга кез келди.
Бир ит үрүп чыкты да,
Тып басылды кыңшылай.
Капкасынан кирди кыз,
Киши жогун билди кыз.
Кызга эркелеп шыйпандап,
Кошо келет ит жандап.
Барды чыгып баскычтан,
Тартты эшикти тарткычтан.
Кенен үйгө кыз кирип,
Укмуш көрдү укмуштан:
Үйдүн ичи жапжарык,
Түр килемдер катталып,
Төрдөн ылдый салынган,
Эмен жыгач, кайыңда. –
Булуңда икон алдында,
Үстөл турат жабылган.

Жан-жагында текче бар,
Жага турган меш даяр.
Кыз түшүндү - бул үйдө
Жакшы адамдар тураарын,
Ыза кылбай, таарынтпай,
Кызды сыйнат кылаарын.
Өттү убакыт арадан,
Көрүнбөдү жан адам.
Тамдын ичин аралап,
Тартиптеди тазалап.
Икон турган там жакты,
Ыйык көрүп шам жакты,
От тамызып зуулатты,
Оокат кылып, ал жатты.
Түш убагы жакындап,
Калган кезде такымдап,
Табыш чыкты, кирди үйгө
Жети баатыр бакылдап,
Жүздөрүнөн нур жанган,
Муруттары чыйралган.
Улуусу айтты: «Керемет!
Бирөө келген өңдөнөт.
Үй-оокаттар жасалган,
Ирээттелген, тазарган.
Карагыла, бул кандай?
Бизди күтүп тургандай.
Сен ким? Чыкчы көрүнүп,
Дос бололу өмүрлүк.
Кары болсоң кайраттуу,
Ага болгун айбаттуу.
Жигит болсоң кызыл жүз,

Ини дейли сени биз.
Кемпир болсоң эне бол,
Келин болсоң жеңе бол.
Бийкеч болсоң нур жүздүү,
Карындаш бол сүйкүмдүү».
Хандын кызы келишкен,
Түшүп келди тепкичтен.
Берендердин жанына,
Салам айтып барды да,
Ыйбаа кылып албыра
Таазим этти айбыга.
«Чакыртылбай келгенге,
Кечирим сурайм силерден».
Билишти бул коногун,
Хандын кызы болоорун.
Орун берип ортодон,
Кең жайылды дасторкон.
Каркыттарды толтурду,
Каалаганды болтурду.
Ширин токоч, тамактан,
Алгын дешти шараптан.
Бирок сулуу ичпеди,
Таттуу нандан тиштеди.
Түнт токойдо жол жүрүп,
Чарчаганын билдирип,
Кыз жатууга суранды.
Эрлер карап тураб. –
Үргүлөгөн селкини
Үстүңкү үйгө чыгарды.
Кызды жеке калтырды,
Кыз уктады, жан тынды.

Күн артынан күн өтгү,
Кыз үйгө кут түнөттү.
Ал токойдо тажабай,
Жети шерге таянат.
Ар бир аткан таң сайын,
Боордоштор ар дайым,
Селки менен коштошуп,
Аттанышат топтошуп,
Өрдөк-чүрөк атмакка,
Тамашага батмакка.
Канга боёп жолдорун,
Кубантышмак колдорун.
Же татарга жетишмек,
Жетип башын кесишмек.
Кууп Бештоо черкесин,
Кыя чапмак желкесин.
Үйгө ээ болуп кыз анда,
Жалгыз өзү калганда,
Аш даярдап бышырат,
Үй тазалап шыпырат.
Кечке дейре тим жатпайт,
Баатырларга тил катпайт,
Кызды алар да гүлдөтөт,
Күн артынан күн өтөт.
Хан кызынын дартына. –
Бир туугандар арзыган.
Таң сүргөндө бир күнү,
Жети баатыр үлгүлүү,
Кыз үйүнө киришти,
Башын төмөн ийиттти.
Улуусу айтты: «Садага!»

Биз окшойбуз агана.
Билсең, баарыбыздын тең,
Үмүтүбүз жалгыз сен.
Баарыбызга тий десек,
Жакпас ал иш Кудайга.
Бирөөбүзгө бир кезек,
Берүү керек мындайда.
Кана, кандай оюң бар?
Бирибизге болгун жар.
Алтообузга санаалаш
Бол жароокер карындаш.
Неге жообун айтпайсың?
Неге башың чайкайсың?
Же жакпайбы сөзүбүз,
Же болбосо өзүбүз?»
«Ой, акпейил агалар!
Уялашка бараба. –
Баркыңар бар баарыңдын. –
Кыз аларга жалынды.
- Жалган айтсам, өлөйүн!
Эч жакшылык көрбөйүн.
Мага бирдей баарың тең.
Баарың эстүү, баарың шер.
Бирок менин теңим бар.
Кудалаган жерим бар.
Так ошондо жүрөгүм,
Жандан артык сүйөмүн,
Ал канзаада Елисей,
Жүргөн чыгар мени издей.
Бир туугандар унчукпай,
Желке кашып турду жай.

Улуусу айтты башты ииип.
«Айып болбос сураган,
Кечир бизди. Туюндук.
Ушул болсун убадам!»
Кыз да акырын кеп айтат:
«Кектебеймин,- деп айтат,-
Айып эмес, агалар,
Эчтеме жок таң калар».
Кызга таазим кылышты,
Сыртка баары чыгышты.
Бирге жашап дагы эле,
Ынтымакта турушту.
Аны эстеди аңгыча,
Албууттанган ханыша.
Таарынычы тарабайт,
Таш күзгүсүн карабайт.
Жүрдү көпкө бултуюп,
Жүзү сурдуу тултуюп.
Акыры ыза тарады.
Ал күзгүсүн карады.
Кылыктанып кеп айтат:
Кеп айтканда деп айтат:
«Салам күзгүм, сырынды айт
Жашырбагын, чыныңды айт.
Ай-чырайы жагынан,
Ашып түшкөн барбы жан?
Суйсалам да, суйкаям,
Сулуумун го баарынан?»
Анда күзгү берет жооп:
«Ажарлуусуң калет жок,
Бирок мактоо атаксыз,

59-бет.

Сүйсалам да, сүйкаям,
Сулуумун го баарынан?

71-бет.

*Карай берип алманы,
Андан көзүн албады.*

Түнт токойдо жашайт кыз.
Жети шерди аркалап,
Жанын сенден калкалап.
Ай-чырайы жагынан,
Ал кыз артык баарынан!»
Ханыша анда бакырды,
Малай-күндү чакырды:
«Каргыш тийген, мастаным!
Кантип мени алдадың?
Кана, чының айт, ылдам!
Үмүт кылсаң жаныңдан».
Мойнуна алды малай-күң,
Коркуп ханыша каарынан.
Ханыша кезеп таягын,
Кайра айдады малайын,
Же хан кызын жайла,- деп,
Же өзүң соо калба,- деп.
Хандын кызы бир күнү,
Баатырларды үлгүлүү
Отурду эле күтүнүп,
Терезеде тор түйүп,
Үрүп калды барак ит,
Кайырчыны карап ит.
Мастан кара кийинген,
Таяк менен ийилген
Жазгап итти качырат,
Кыз айнектен кыйкырат:
«Итти барып кармайын,
Сага кайыр арнайын,
Сабыр кылып тура тур!»
«А тажаал ит мына бул,

Жарып сала жаздады,
Чыкчы бери, чырагым!»
Кыз чыгууга камданып,
Кайырчыга нанды алып
Бараарында ашыгып,
Ит мастанга асылып,
Торой чыкты алдынан,
Ал түнүлдү жанынан.
Созгон колун жеткирбей,
Арсылдады келтирбей,
Карышкырдан каардуу,
Карап турат заардуу.
«Иттин кандай мунусу,
Канбаганбы уйкусу?». –
Деп хан кызы ыргытты,
Кемпирге нан май жыттуу.
Тосуп мастан нанды алды,
Алкыш айтты, жалбарды:
«Теңир берсин, садага!
Сый жарашат сага да.
Бар менин да белегим,
Байкуш кемпир дебегин.
Ме!» – деп алма ыргытты,
Алтын түстүү, эң жыттуу.
Турат беле ит чыдап,
Туйлап ийди кыңшылап...
Бирок бийкеч алманы,
Иттен мурда кармады.
«Энем берди дээрсиң,
Эриккенде жээрсиң. –
Деп кайырчы шашылды,

Көздөн далдаа жашынды...
Кыздан калбай жанашып,
Кыздан эшик талашып.
Ит көтөрүп тумшугун,
Аянгансып уншуду.
«Ташта!» - дешке алманы,
Итте адамча тил барбы?
Эркелетип кыз аны,
Баштан жумшак сылады:
«Неге өчөштүң мынчалык?
Жат, жата кой тынч алып!»
Деп ормөгүн колго алып,
Отурду айнек жанында.
Чылк токойго көз салып,
Ууга кеткен берендер
Азыр кирип келээр, – деп,
Карай берип алманы,
Андан көзүн албады.
Ширеси мол, чыңалып
Кызыл алтын ыраңы,
Бал куйгандай ичине,
Сыйкырланган сыңары,
Жыпар жыты төгүлөт,
Данеги даана көрүнөт,
Жебей топук кылса да
Сук напсисин тыйса да,
Алманы алып колуна,
Алып барды оозуна.
Чарт тиштеди, чайнады,
Алма кызды жайлады.
Алы кетип боюнан,

Алма түштү колунан.
Уу бар экен кошулган,
Кызыл канга жошулган.
Кыздын көзү тунарды,
Кызыл өңү кубарды,
Тактасына шак кулап.
Жатып калды ал сулап.
Анан, жети бир тууган,
Кайтты үйүнө жортуулдан
«Кыздын күнү куруду. –
Дегенсип ит улуду.
«Ит улуит да шумдуктай,
Эмне балээ, ыя Кудай?. –
Боордоштор муну айтып,
Бопбоз өңүн муңайтып.
Атырылта чабышты,
Үйгө жетип барышты.
Бирдей чогуу киришти,
Бир кырсыкты билишти.
Кызды көрүп чочушту:
«Мына, мүшкүл кокустук!»
Ит ажылдап, безилдеп
Ич күйгөнү еезилет.
Жара тиштеп алманы,
Ал, бачырата чайнады.
Кайсап ийип ит өлдү,
Андай шумдук ким көрдү?
Өлгөн кызга себепкер,
Уулуу алма өндөндү.
Хан кызынан айрылып,
Канаттары кайрылып,

Көргөн көздөр тайгылып,
Боордоштор кайгырып,
Салаңдады баштары,
Акты көздөн жаштары.
Аза күтүп турушуп,
Анан, дуба кылышып,
Бек көтөрүп алышты,
Кымкап менен жабышты.
Жаткызышты сөөрүгө,
Кам көрүштү көмүүгө.
Кайран сулуу өлгөндө,
Кол барбады көмгөнгө.
Жатат жансыз магдырап,
Жапжаш жүзү албырат.
Сүттүү уйкуга баткандай,
Жан рахатка баткандай.
Көмбөй үч түн күзөттү,
Күн артынан күн өттү.
Ойгото албай коюшту,
Уйкудагы чүрөктү.
Ушул тура айрылуу,
Шартын кылып кайгынын,
Таза айнектүү табытка,
Салышты ошол калыпта.
Түн ортосу болгондо,
Жети берен коргондон,
Табытты алып чопчогуу,
Бош үңкүргө тоодогу
Так көтөрүп барышты,
Алты мамы кагышты.
Чынжырлап боо тагышты,

Чырмап байлап салышты.
Бурамалар даярдап,
Бекитишти аярлап.
Айланасын корушту,
Темир торлор коюшту.
Коштошушту агалар,
Башка кандай арга бар?
Сыдырды да көз жашты,
Эң улуусу сөз айтты:
«Жаздым болду зулумдан,
Жазыксызга жулунган.
Жанып чыгар чагыңда,
Жатып калдың табытта.
Жерде калды мээримиң,
Бейишинде тынч укта.
Сарсан элең баарына,
Сакталуу элең жарыңа.
Жакшы көрдүк биз сени,
Жалын менен ичтеги.
Буюрбапсың эч жанга,
Бир табыттан башкага.
Залим ханыша ал күнү,
Алып чыгып күзгүнү,
Жай билүүгө жашырын,
Суроо салды акырын:
«Ай-чырайы жагынан,
Агып түшкөн барбы жан?
Суйсалам да, суйкаям,
Сулуумун го баарынан?»
Ал күзгүдөн алат жооп:
«Ажарлуусуң, талаш жок.

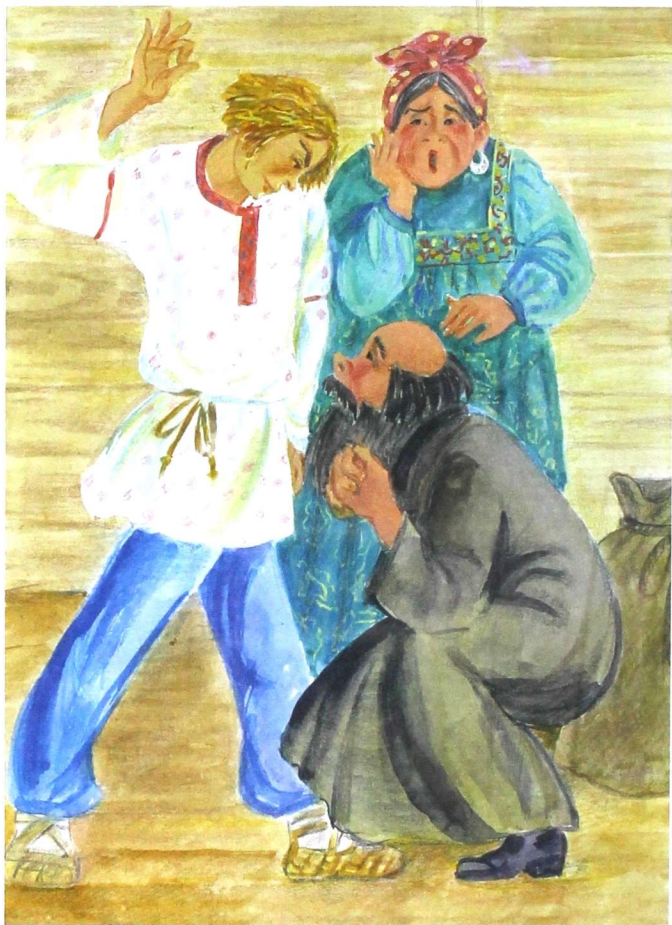
Ай-чырайы жагынан,
Артык жансың баарынан!»
А канзаада Елисей,
Ашык жарын көп издей
Эч качан тынч жатпады,
Эл кыдырды, таппады.
Жашын төгүп кайгырды,
Ар кимдерге кайрылды.
Алар карайт, каткырат,
Жактырбайт же жактырат.
Алтын күнгө акыры,
Салды суроо баатырым:
«Эй, кызыл күн малкыган,
Алтын чачып балкыган!
Кыш киргенде каардуу,
Жаз маалында жагымдуу,
Жазбай таңда чыгасың,
Жалын сээп турасың.
Баарын жарык кыласың,
Баарын көрүп турасың.
Айтчы, мага сырынды,
Айтчы, жаным, чыныңды!
Кайда менин түгөйүм,
Таппай такыр жүдөдүм».
«Ооба, таңда чыгамын,
Жерге күзөт кыламын.
Түмөн сууну өрдөдүм,
Түгөйүңдү көрбөдүм.
Табылбаса өлгөндүр,
Балким, бирөө көргөндүр.
Балким, кошунам Ай билер

Биз билбеген жай билер».
Күттү Елисей зарыгып,
Түн да кирди, Ай чыгып.
Капаланып, камыгып
Ал өтүндү жалынып:
«Ай, жаркын Ай, жаркын Ай!
Айланайын, алтын Ай!
Түн киргенде чыгасың,
Жерди жарык кыласың.
Көркүң көккө жарашат,
Сан жылдыздар карашат.
Айтчы, билген сырыңды,
Айтчы, болгон чыныңды!?
Хандын кызы түгөйүм,
Такыр таппай жүдөдүм».
Ай балкытып дүйнөнү,
Анда минтип сүйлөдү:
«Түн киргенде чыгамын,
Жерге күзөт кыламын.
Жок, көрбөдүм кызды мен,
Сурап көргүн өзгөдөн.
Балким, качып кеткендир,
Мен жок кезде өткөндүр?»
Баатыр капа: «Аттиң ай?..»
Кебин улайт алтын Ай:
«Токто, барып сурагың,
Желде болсун кулагың.
Көмөктөшүп табар жол,
Көп кейибей аман бол!»
Капалыкты качырды,
Желди Елисей чакырды:

82-бет.

*Салып сууга арканды,
Алып чыкты шайтанды.*

87-бет.

Тосту молдо чекесин.
Бир черткенде байкуш поп.

«Айланайын, салкын жел!
Булутту айдап жакын кел.
Түздө жүрүп тептегиз,
Сапырганың көк деңиз.
Жапырганың тоо-токой,
Кудуретин өлчөгүс.
Бир Кудайдан бөлөгүн,
Тоотпогөн өнөрүн.
Айтчы, билген сырынды,
Айтчы, мага чыныңды!
Хандын кызы түгөйүм,
Такыр таппай жүрөмүн».
Жооп берди салкын жел:
«Баатыр, бери жакын кел.
Эн аккан өзөндөн,
Эгер кечип сен өтсөң,
Ар жагында тоо турат,
Бер жагында зоо турат.
Ошол зоонун түбүндө,
Онурайган үңкүрдө
Бир кыз жатат жайланган,
Бийик шыпка байланган.
Жаркыраган табытта,
Жакшынакай калыпта,
Койнунда дүлөй дүйнөнүн,
Козголбой жатат сүйгөнүн».
Жел узады, турбады,
А канзаада ыйлады.
Жетти барып үңкүргө,
Жары жаткан түпкүргө,
Зоого чыга бергенде,

Акыркы ирет көргөнгө
Асты жагы бийик жер,
Айланасы туюк жер,
Көрүндү үңкүр караңгы,
Кирди Елисей, карады:
Табыт турат чайпалып,
Термелгендей байкалып,
Жатат анда жаш жары,
Баатыр кадам таштады.
Боюн урду табытка,
Табыт кыйрай баштады.
Андан тирүү кыз чыкты,
Ал карады жан-жакты,
Таң калгандан сөз чыкты:
«Ким мынчалык уктатты?»
Туруп келди кыз жаңы,
Жигит экөө сыздады.
Кубангандан ыйлашты,
Кучакташып сырдашты.
Кысты сүйүп бооруна,
Кыйбасы таап кыйбасты.
Алды колго көтөрүп,
Алдына алды өңөрүп,
Жолго чыкты, жөнөдү,
Жол бакытка бөлөдү.
Кабар элге жаңырды:
«Хандын кызы табылды!»
Эмгек кылбай зериге,
Эне сөрөй желиге,
Жасанат да, таранат,
Күзгүсүнө каранат:

«Ай-чырайы жагынан,
Аттгып түшкөн барбы жан?
Суйсалам да, суйкаям,
Сулуумун го баарынан?»
Ал күзгүдөн алат жооп:
«Ажарлуусуң, талаш жок.
Ай-чырайы жагына. —
Артык турат баарынан,
Айдай сулуу хан кызы,
Ал дүйнөнүн жылдызы!»
Өгөй эне муну угуп,
Күзгүнү жерге бир уруп,
Сыртка чыга бербеспи.
Так алдынан супсулуу,
Хан кызына кездешти.
Ичи күйүп өрттөнүп,
Ал, сулк кулады мүрт өлүп.
Аны көргө койгон соң,
Той башталды тоодой чоң.
Кыйбасына баш кошуп,
Кыз никеси кыйылды.
Толуп турду аш-тамак,
Тойго сан эл жыйылды.
О, мындай той чынында,
Болгон эмес кылымда!
Мол дасторкон салынган,
Тойго мен да кабылгам.
Кызыл шарап, балына,
Кыл мурутум малынган.
1833

ПОП ЖАНА АНЫН МАЛАЙЫ БАЛДА ЖӨНҮНДӨ ЖОМОК

Бар экен да, жок экен,
Томпок чеке поп экен.
Поп келатты базарда,
Андай - мындай аларга.
Балда алдынан жолукту,
Билбей кайда барарга,
Баш оогон дакка оолукту.
«Келипсиз ата, эң эрте,
Керек болду сизге эмне?»
Балданы карап анда поп,
Берди мындай ага жооп:
«Керек мага кызматчы,
Ашпоз, атчы, жыгаччы.
Кайдан табам мындайды?
Акысыз иш кылганды».
Анда Балда сөз айтат:
«Каруумда бар күч - кайрат,
Андай ишке мен деле
Жарап коём бел байлап.
Акым үчүн бир жылга,
Үч чертейин чекене.
Ботко берсең болгону,
Курсак ачты дегенде».
Ойго батты поп анда,
Бөөдө ысырап жок анда.
Өз чекесин тырмалап,
Өз ичинде сыр калат:

«Чертүүнүн да сыры бар,
Чертсе чертсин, не кылар?»
Балдага айтты поп анда:
«Бери кара эй, Балда!
Эгер болсоң сен макул,
Ал шартыңа мен макул.
Чарбагымда жашап көр,
Кызматымды жасап көр».
Балда поптун үйүндө,
Башка жакка чыкпады.
Жумшак салып саманды,
Жуурканындай уктады.
Төрт кишилик тамак жейт,
Жети эргулдай иш иштейт.
Таң сүргөнчө эп менен,
Баарын кылат бепбелен.
Атын кошот, жер айдайт,
Аш бышырат, меш жагат.
Базарга да үлгүрөт,
Кайда барса тез барат.
Сатып келет жумуртка,
Арчып берет буларга.
Поп катыны мактоодо,
Поптун кызы жактоодо,
Поп баласы байкелейт,
Ал бышырган тамакты,
Балдары жеп эркелейт.
Попко жакпайт бир гана,
Санаа ичтен мүлжүп жейт.
Убада сөз такымдап,
Убакыт барат жакындап.

Берчү акыны ойлонот,
Жебей-ичпей ойгонот.
Түйшүк тартып уктабай,
Түнү бою толгонот.
Амалы бар затын. –
Акылдашты катынга.
Катыны айтты: «Кулак сал!
Куткарууга, кубат бар.
Сен Балданы кыйнагын,
Оор ишке жумшагын.
Аткара алгыс жумушту
Аткаргын, — деп кыстагын.
Калтаарыйт ал ошондон,
Калат чекең соо бойдон.
Акысын бербей айдайсың
Аны ошентип жайлайсың!»
Поп жеңилденип эс алды,
Балдага түз бет алды.
Поп кыйкырды кайраттуу:
«Кана, Балдам, айбат кыл!
Үч жыл салык төлөбөй,
Алдап жүргөн шайтан бар,
Өндүрүп кел ошону,
Боткону же, айда, бар!»
Кежендешпей поп менен,
Келди көлдүн жээгине.
Салып сууга арканды,
Алып чыкты шайтанды.
Кары шайтан сөз салат:
«Кайдан келдиң?» – деп калат.
«Аркан салып кор кылам,

Көлүндү бүт сордурам». –
Деди Балда коркутуп,
Шайтан турду шор жутуп.
«Бизди кудай ургандай,
Эмне кылдык? Бул кандай?»
«Алман-салык төлөбөй
Аңкайба көп, сен дөдөй?»
Сендей итте мүшкүл көп,
Сезбегениң үшкүрөт.
«Балдам көлдү булгаба,
Алман төлөп биз сага,
Кутулабыз жакында,
Аз калганда кыстаба.
Ишти тейлейт неберем,
Аны сага жиберем».
Балда жанын тиштеген:
«О, бул оңой иш бекен?»
А шайтандын урпагы,
Кары шайтан жиберге. –
Мышык болуп мыёолоп,
Амалданып имерген:
«Салам айтам, Балда акем,
Алман деген эмне экен?
Укпаптырбыз мындайды,
Өлтүрөт го бул кайгы?
Мейли, байкап көрөлү,
Ыгы келсе берели.
Сизге да тең, бизге тең,
Кимдин кандай өнөрү
Жеңсе кабын камдасын,
Бир жарышып келели». –

Деди мышык мыёолоп,
Күлдү Балда ыроолоп:
«Балда деген мен болом,
Барбы мага теңешкиң?
Кудай берген эр болом,
Жүргөн бирөө эмесмин.
Жеңээр экен ким-кимди?
Мен алып келем инимди»,
Деп токойго барды да,
Салып алып кабына
Эки күлүк коёнду
Келди көлдүн жанына.
Тапты жаңкы шайтанды,
Шайтан көрүп таң калды.
«Кана, коён, так секир,
Балалайка күүлөсүн.
Шайтан, сенни башың жаш
Шааң жетпей жүрбөсүн?
Сен оболу кууп жет,
Менин иним коёнду.
Кана, кеттик: бир, эки, үч!
Карагыла, не болду?»
Шайтан барат жүгүрө,
Көлдү бойлоп күйүгө,
Эбак жеткен коёнек,
Токойдогу үйүнө.
Шайтан болсо энтигип,
Шайы кетип желпинип,
Тула бойдон тер акты,
Араң илкип келатты.
Айтты шайтан жолдогу:

«Балдадан жол болбоду!»
Балда болсо ормойду,
Баштан сылап коёнду:
«Менин кенже тууганым,
Чаалыктың го, эл алгын!»
Араң келген жаш шайтан,
Карт шайтанга бет алды:
«Салыгыңды төлөйүн,
Чоң атама жөнөйүн».
Атасына барды да,
Арызданды алдына:
«Балда акенин иниси,
Калып калдым коёндон.
Бизди Кудай атыптыр,
Анын иши оңолгон».
Кары шайтан кууланды,
Балда болсо чуу салды.
Көлгө ташыта жаздады,
Аз калды суу басканы.
Көлдөн чыкты жаш шайтан:
«Келдиң эле сен кайдан?
Айтканына көнөлү,
Алманыңды берели.
Бирок мобул таякты,
Жеңесиң, ыраак ыргытсаң.
Болжоор элең каякты?..
Биз, бошонобуз салыктан.
Ыргытуудан корктуңбу?
Кана, бергин жообунду!»
«Жок, мен тетиги булуттун
Күтүп турам келгенин.

Так ошого ыргытам
Таягыңды мен сенин!. –
Дегенинен Балданын,
Шайтан эси ооп калганы.
Атасына бат барды,
Бат барды да даттанды.
Айтты Балда женгенин,
Булутка тап бергенин.
А Балда көлдү толкутат,
Аркан салып коркутат.
Айтты чыгып жаш шайтан:
«Коркутканды койгун да,
Салыкты алмай болдуң да».
Жок, – дейт Балда,- эмики.
Келме кезек меники.
Аны аткарбай жөн болбойм,
Шартын өзүм болжолдойм.
Күч сынашып көрөлү,
«Боз бээ турат момунда
Чекке жетээр бекенсин,
Көтөрүп көр жонуңа.
Жетсең мөрөй сеники,
Жеткирбесең меники!»
Байкуш шайтан кардыга,
Кирди бээнин алдына.
Эки кадам жеткирип,
Жыгылды анан жөткүрүп.
Айтты Балда: «Кеңкелес!
Бул, сен көтөрчү нерсе эмес.
Көлүң менен ныгырдың,
Көтөрө албай жыгылдың.

Мен, жеткиремин бээ минип,
Бутум менен теминип». –
Деди Балда бээ минди,
Дарөө чекке жеткирди.
Үрөйү учуп шайтандын,
Атасына кеп кылды:
«Төлөйлү да салыгын,
Кутулалы», – деп тынды.
Мүлдө шайтан топ куруп,
Берди алманды толтуруп.
Балда попко баратат,
А поп болсо шексинет.
Аялынын артына,
Карбаластап бекинет.
Таап чыгып Балда аны,
Салык капты карматат.
«Алам сенден акымды,
Балда кимге алдатат
Качып кайда кетесиң?»
Тосту молдо чекесин.
Бир черткенде байкуш поп,
Шыпка жете ыргыды.
Экинчи ирет черткенде,
Тилден калып жыгылды.
Үчүнчүсүн сураба,
Чертти мээсин чыгара,
Айтты Балда мыскылдай,
Элде сөз бар момундай:
«Ашы бышпайт арзандын,
Кенен жаша тарыбай!»

1830

КҮЙӨӨ

(Баллада)

Көпөс кызы Наташа,
Жөгөлду үйдөн үч күнү.
Эснн жыйбай капада,
Кейип келди бир күнү.
Кызын кыстап ата-эне,
Кыйноого алды шак эле.
Наташа укпай аларды,
Деми чыкпай карады.
Энеси да, атасы,
Эчен ирет камашты.
Кыздын кайтпай капасы,
Кыйнагандан тажашты.
Кыз өзүнчө калды да,
Ыргып турду албыра.
Синдилерин ээрчите,
Олтурушту эшикте.
Дарбазанын жанында,
Далай курбу олтуруп,
Ойной турган чагында,
Ошол жерде топ куру. –
Үркүтүп топтун арасын,
Үч ат чеккен чанасын,
Айдап келет азамат
Аттары учат азанап.
Өңүн кыздын бир карап,
Өтө берди жанаша.
Карай салып мурдараак,

Катып калды Наташа.
Жүгүрдү анан үйүнө:
«Күйөө го», – деп күйүгө,
Ошол экен! Куткаргын!
Үйгө карай чуркайын!»
Үй-бүлөсү санаадар,
Үстүнө анын үйрүлө.
Атасы айтты: «Садагам,
Айтчы оюнду билдире.
Ыза кылса ким сени,
Атын уксам бүткөнү!»
Наташа ыйлап унчукпайт,
Намыс-ары тынчытпайт.
Кең короого таң ата,
Келди жуучу жай сурап.
Ал мактаган Наташа,
Атасына айтылат:
«Көпөс бизде – мал сизде,
Көркөм жигит ал бизде.
Ишке камбыл, алымдуу,
Илберинки, сабырдуу.
Байлыгы мол, баркы бар.
Басынбаган, чиренген.
Боярлардай шарты бар,
Башы бейгам, билерман.
Кызыңа сый ал бермек,
Кымкап көйнөк, ак бермет,
Калтар ичик жамынмак,
Каухар шакек салынмак.
Чана ызгытып жүргөндө,
Чалдыгыптыр бураңбел.

Камынталы чиркөөгө,
Кана, колду кудаң, бер!»
Жуучу отурду пирог жеп,
Жук-жуураттан уруп кеп.
Туюк сырын айталбай,
Турду кызы жай таппай.
«Барсаң баргын, – дейт ата. –
Бак-таалайың ачылсын.
Ээн үйдө кыз капа,
Эриккениң жазылсын.
Дайым колдо кыз турбас,
Дайым сайрап куш турбас.
Бакка уясын салбайбы,
Багыш үчүн балдарды».
Наташа там таянып,
Бирдеме айтсам, – деп турат
Бирок ичи карарып,
Бир сооронот, бир ыйлап.
Карт кудагы бжүжүрөп,
Ырымдап суу ичирет,
Каркыттагы калганын,
Жаба куюп салганы.
Жалпы дүрбөп желпинди,
Жашын тыйды Наташа.
«Бердим,- деди,- эркинди
Бейлиңерге жараша.
Келсин күйөө, той болсун,
Той тамагы мол болсун!
Бал тарткыла толтура,
Чакырткыла сотту да!»
«Кагылайын периштем,

Кантип сенден аянам?»
Той башташты келишкен,
Тоодой болуп даяр нан.
Мейман келип түшкөндө,
Кызды апкелди үстөлгө.
Ыйлайт, ырдайт курбулар,
Келди күйөө журту да.
Күйөө кирди - дуу болду,
Кагылышты каркыттар.
Куттук айтып чуу болду,
Кулап жатты айрымдар.

Күйөө:

«Достор, суроо сурайын,
Колукту эмне мунайым?
Жебей, ичпей отурат,
Же бизди күтпөй жакшылап?»
Күйөөгө айтты колукту:
«Күмөн ойлуу кылбайын.
Күйүттүү күн жолукту.
Күнү-түнү ыйлаймын,
Түшүм жаман чочуймун!»
«Түшүңдү мен жоруймун!»
Айтты атасы: «Ай, эркем,
Ал кандай түш болду экен?»
«Түшүмдү айтсам момундай:
Түнт токойдо жүрүпмүн.
Араң жылат сынак ай,
Арасынан булуттун.
Адашыпмын жолуман,
Жан-жакта жок тирүү жан.
Кош көрүнүп карагай,

Коркуп барам аябай.
Үнүрөйгөн шумдуктай,
Үй көрөмүн күйгөн от.
Эшик каксам үн чыкпайт,
Эл чакырсам эч үн жок.
Араң ачтым жалбарып,
Анда турат шам жанып.
Асемделип байлыгы:
Алтын, күмүш, бардыгы».

Куйөө:

«Мындан артык не керек?
Байлык, бакыт алдыңда!»

Колукту:

«Токто, сударь, бүтө элек,
Күмүш менен алтынга,
Нооту, килем, парчага,
Новгороддук камчыга
Карап турдум суктанып,
Калың мүлккө курчанып.
Аңгычакты эшикте:
Ат дүбүртү, кыйкырык.
Мен жашыным тешикке,
Меш артына кыпчылып.
Дабыш берди шарт кирип,
Дал он эки жаш жигит.
Арасында көгүчкөн,
Айдай сулуу келишкен.
Чону кирди шартылдай,
Чокунушпай иконго
Бата кылбай, шапке албай,
Баары отурду столго.

Чону отурду биринчи,
Оң жагында иниси,
Сол жагында көгүчкөн. –
Сонун бир кыз келишкен.
Баж-баж күлкү, ызы-чуу
Башталды анан масчылык...

Күйөө:

«Бул сонун түш, кызыктуу,
Болот экен шатчылык».

Колукту:

«Токто, сударь, бүтө элек,
Анан каркыт көтөрөт.
Кызуу жүрдү оюн-шоок,
Кызда гана көңүл жок.
Жебей, ичпей жаш сыгып,
Жейт ичинен санаасы.
Камаарабай ышкырып,
Кайрайт бычак агасы.
Жаш сулууну жалт карап,
Колоң чачтан шарт алат.
Кыз бактысы торолду.
Кыйылды анын оң колу».
«Ай, бекер кеп, – дейт күйөө. –
Айттың муну ашкере!
Кам санаба бейкүнөө,
Калпыс болот түш деле!»
Күйөөнү кыз бир карап,
Күмөн суроо ыйгарат:
«А бул шакекти ким таккан?»
Абдаарыйт эл жан-жактан.
Шакек ыргып шыңгырап,

Шашты күйөө кумсарды.
Эл да дүрбөп сот турат:
«Карма, байла, шумпайды!»
Кишенделди, бекиди,
Өлүм болуп өкүмү.
Атак калды сулууга,
Аягы ырдын ушу да!
1828

МАЗМУНУ

ПАДЫША САЛТАН ЖӨНҮНДӨ, АНЫН УУЛУ БААТЫР КНЯЗЬ ГВИДОН САЛТА- НОВИЧ ЖӨНҮНДӨ ЖАНА АЙ ЧЫРАЙ- ЛУУ АК КУУ ХАНЫША ЖӨНҮНДӨ ЖОМОК	3
АЛТЫН КОРОЗ ЖӨНҮНДӨ ЖОМОК	40
БАЛЫКЧЫ ЖАНА БАЛЫК ЖӨНҮНДӨ ЖОМОК	48
ХАНДЫН ӨЛГӨН КЫЗЫ ЖАНА ЖЕТИ БА- АТЫР ЖӨНҮНДӨ ЖОМОК	58
ПОП ЖАНА АНЫН МАЛАЙЫ БАЛДА ЖӨНҮНДӨ ЖОМОК	80
КҮЙӨӨ	88

210e